

LAMK Lahden ammattikorkeakoulu
Lahti University of Applied Sciences

”Kulttuurit eivät kohtaa – ihmiset kohtaavat”

Opas monikulttuuriseen
kasvatuskumppanuuteen

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaaliala
Sosionomi AMK
Sosiaalipedagoginen varhais- ja
nuorisokasvatus ja perhetyö
Opinnäytetyö
Syksy 2016
Virve Tomminen
Maria Tuutti

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

TOMMINEN, VIRVE & TUUTTI, MARIA:

"Kulttuurit eivät kohtaa –
ihmiset kohtaavat"
Opas monikulttuuriseen
kasvatuskumppanuuteen

Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyön ja perhetyön opinnäytetyö, 34
sivua, 37 liitesivua

Syksy 2016

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön aiheena oli monikulttuurinen kasvatuskumppanuus otsikolla "Kulttuurit eivät kohtaa – ihmiset kohtaavat", jonka toimeksiantajana oli Lahden kaupungin varhaiskasvatuspalvelut. Toiminnallisessa opinnäytetyössä käytettiin laadullisia tutkimusmenetelmiä, kun empiiristä tietoa kerättiin strukturoitujen lomakehaastattelujen avulla. Tämä vahvisti sekä varhaiskasvattajien että monikulttuuristen vanhempien osallisuutta opinnäytetyössä.

Tavoitteena oli tuottaa lahtelaisten varhaiskasvattajien käyttöön opas monikulttuurisen kasvatuskumppanuuden tueksi. Opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä varhaiskasvattajien valmiuksia kohdata monikulttuurisia perheitä ja madaltaa kynnystä monikulttuuriseen kasvatuskumppanuuteen. Tarkoituksena oli myös tarjota uusia näkökulmia monikulttuurisen kasvatuskumppanuuden toteuttamiseen ja muistuttaa arjessa helposti unohtuvista varhaiskasvatuksen käytänteistä.

Varhaiskasvatuksessa työskennellään kulttuurisesti, kielellisesti ja katsoimuksellisesti moninaisessa ympäristössä. Varhaiskasvattajan on tärkeää tarkastella omia arvojaan ja asenteitaan sekä omaa kulttuurista taustaansa ymmärtääkseen toisen kulttuurin erityispiirteitä. Kulttuurinen osaaminen liittyy jokaisen varhaiskasvattajan laaja-alaiseen ammattitaitoon. Monikulttuurisessa kasvatuskumppanuudessa varhaiskasvattajan tulee huomioida perheiden oma kulttuuritausta ja samalla tukea vanhempia kasvattamaan lapsiaan kahden kulttuurin keskellä.

Asiasanat: Varhaiskasvatus, monikulttuurisuus, monikulttuurinen kasvatuskumppanuus, kasvatuskulttuuri, osallisuus, interkulttuurinen kompetenssi

Lahti University of Applied Sciences
Bachelor's Degree Programme in Social Services

TOMMINEN, VIRVE & TUUTTI, MARIA: "Cultures do not
encounter – people do"
Guide for multicultural
educational partnership

Bachelor's Thesis in Social Pedagogy for Work with Children and Young
people, 34 pages, 37 pages of appendices

Autumn 2016

ABSTRACT

The topic of this thesis was a multicultural education partnership under the title Cultures do not encounter – people do. The commissioner was the early educational services of Lahti. Being a functional thesis, qualitative research methods were used when empirical data was collected through structured interviews. This enabled both the educators' (ECEC) and multicultural parents' participation in the process.

The objective was to produce a guide for the use of early childhood education in Lahti to support multicultural educational partnership. The thesis was designed to increase the competence of the ECEC field to face multicultural families and lower the threshold to multicultural education partnership. The aim was also to provide new perspectives on the implementations of the multicultural partnership, and to remind about the early childhood education practices that are easily forgotten in everyday life.

ECEC work occurs culturally, linguistically and ideologically in a complex environment. It is important for the educator to consider his/her own values and attitudes as well as one's personal cultural background to understand the characteristics of another culture. Cultural competence is a part of each educator's broad range of skills. In multicultural education partnership, the educator needs to take into account the families' cultural background and at the same time support the parents to raise their children in the two cultures.

Keywords: early childhood education and care (ECEC), multicultural, multicultural educational partnership, cultural upbringing, participation, intercultural competence

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TOIMEKSIANTO OPINNÄYTETYÖN TAUSTALLA	2
2.1	Toimeksiantaja	2
2.2	Tarkoitus, tavoitteet ja rajaukset	2
2.3	Tiedonhankinta	3
3	VARHAISKASVATUS	5
3.1	Varhaiskasvatus lapsen ja perheen tukena	5
3.2	Varhaiskasvatuksen arvoperusta	6
3.3	Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus	7
3.4	Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa	9
4	MONIKULTTUURINEN KASVATUSKUMPPANUUS	10
4.1	Monikulttuurisuus ja kotoutuminen ilmiönä	10
4.2	Kasvatuskumppanuus siltana varhaiskasvatuksen ja kodin välillä	11
4.3	Monikulttuurisen kasvatuskumppanuuden erityispiirteitä	12
5	KASVATUSKULTTUURIEN MONINAISUUS	14
5.1	Kasvatuskulttuurierojen huomioiminen	14
5.2	Vanhemmuuden monet kasvot	15
5.3	Lainsäädäntö lapsen oikeuksia turvaamassa	15
6	MONIKULTTUURISTEN VANHEMPIEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA	16
6.1	Osallisuuden toteutuminen varhaiskasvatuksessa	16
6.2	Osallisuuden vahvistaminen kasvatuskumppanuudessa	17
6.3	Osallisuuden haasteet kasvatuskumppanuudessa	17
7	INTERKULTTUURINEN KOMPETENSSI	19
7.1	Interkulttuurisen kompetenssin omaksuminen	19
7.2	Interkulttuurisen kompetenssin ulottuvuudet	20
8	OPPAAN TOTEUTTAMINEN	22
8.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	22
8.2	Aineistonkeruu	22
9	POHDINTA	26
9.1	Työn merkitys ja hyödynnettävyys	26

9.2	Luotettavuus ja eettisyys	26
9.3	Jatko- ja kehittämis ehdotukset	27
LÄHTEET		29
LIITTEET		35

1 JOHDANTO

Päijät-Hämeen maahanmuutto-ohjelman raportin (Päijät-Häme 2015, 16) mukaan maahanmuuttajia on tullut Suomeen viime vuosina paljon, vuoden 2015 syksynä kymmeniä tuhansia. Lahteen on sijoitettu satoja pakolaista, joista osa tulee jäämään seudulle myönteisen oleskelulupapäätöksen myötä. Monikulttuuristen perheiden määrä varhaiskasvatuksessa lisääntyy myös Lahdessa.

Toiminnallisen opinnäytetyön toimeksiantajana on Lahden kaupungin varhaiskasvatuspalvelut. Monikulttuurisen kasvatuskumppanuuden tueksi laadittiin opas, jota varhaiskasvatushenkilöstö voi hyödyntää työssään. Tarkoituksena oli lisätä varhaiskasvatushenkilöstön valmiuksia kohdata monikulttuurisia perheitä ja madaltaa kynnystä monikulttuuriseen kasvatuskumppanuuteen. Sisältöjen tueksi laadittiin lomakehaastattelu lahtelaisiin päiväkoteihin varhaiskasvatushenkilöstölle ja jo kotoutuneille maahanmuuttajaperheiden vanhemmille.

Monikulttuurisen kasvatuskumppanuuden toteuttamiseen varhaiskasvattajat ovat toivoneet konkreettisia työkaluja. Tällä opinnäytetyöllä ja oppaalla pyritään vastaamaan tähän tarpeeseen. Idean opinnäytetyön nimeen ”Kulttuurit eivät kohtaa – ihmiset kohtaavat” saimme seudullisesta maahanmuuttoseminaarista. Opinnäytetyön nimellä haluamme korostaa, että ihminen tulee kohdata ihmisenä, ei hänen kulttuurinsa edustajana. Yhteistyössä vanhempien kanssa tulee huomioida perheiden yksilöllisyys ja luoda yhdessä tavoitteet lapsen kehityksen tueksi. Vaikkakin kyseessä on vuorovaikutteinen prosessi, on vastuu sen toteuttamisesta aina varhaiskasvatuksen henkilöstöllä. (Vasu2017-luonnos, 24.)

2 TOIMEKSIANTO OPINNÄYTETYÖN TAUSTALLA

2.1 Toimeksiantaja

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Lahden kaupungin varhaiskasvatuspalvelut, jolle tarjosimme aihetta alkuvuodesta 2016. Sieltä saatiin toimeksiantajan yhteyshenkilöksi Lahden kaupungin suomi toisena kielenä-lastentarhanopettaja, jonka kanssa suunniteltiin opinnäytetyön ja oppaan sisältöjä työelämän tarpeisiin sopiviksi. Toimeksiantajan toiveena oli, että opinnäytetyön aikataulu suunnitellaan niin, että Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden muutostyö ja sen valmistuminen lokakuussa 2016 huomioidaan. Näin työlle saadaan lisäarvoa sen ajankohtaisuudesta, eikä se vanhene heti julkaisun jälkeen. Koko prosessin ajan toimeksiantajan kanssa käytiin keskustelua ajankohtaisista teemoista, jotka vaikuttavat opinnäytetyöhön. Toimeksiantajalle oli tärkeää, että oppaalla pystytään vastaamaan varhaiskasvattajilta nousseisiin haasteisiin ja tarjoamaan niihin ratkaisuja. Arkilähtöisyys ja visuaalisuus olivat konkreettisia asioita, joita toimeksiantaja oppaan suhteen myöskin painotti.

2.2 Tarkoitus, tavoitteet ja rajaukset

Opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä varhaiskasvatushenkilöstön valmiuksia kohdata monikulttuurisia perheitä ja madaltaa kynnystä monikulttuuriseen kasvatuskumppanuuteen. Työmme tarkoitus on tarjota työelämään uusia näkökulmia, jotka auttavat näkemään kentällä tehtävää työtä uudella tavalla ja muistuttaa arjessa helposti unohtuvista varhaiskasvatuksen keskeisistä käytänteistä. Tarkoituksena on myös lisätä monikulttuuristen perheiden osallisuutta kasvatuskumppanuudessa ottamalla vanhemmat huomioon sillä, että heille on suunnattu oma kysely, jossa haluamme saada vanhempien äänen kuuluviin.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa opas varhaiskasvattajille monikulttuuristen perheiden kanssa toteutettavaan kasvatuskumppanuuteen. Oppaassa käsitellään päivähoidon aloituksen vaihetta, kasvatuskumppa-

nuutta sen aikana ja monikulttuurisen kasvatuskumppanuuden erityispiirteitä. Lomakehaastattelulla on kerätty tietoa sekä varhaiskasvatushenkilöstöltä, että jo kotoutuneilta maahanmuuttajaperheiltä. Opasta varten hyödynnettiin lomakehaastattelujen antia.

Opinnäytetyössä keskitytään varhaiskasvatukseen, joten esiopetus on rajattu pois tästä työstä. Perusteluna on se, että vuodesta 2004 lähtien ei sionomeilla ole ollut mahdollisuutta hankkia esiopetuspätevyyttä ilman kasvatustieteen kandidaatin opintoja. (Varsa 2014, 2.) Tämän takia esiopetuksessa olevat lapset eivät ole kohderyhmäämme.

2.3 Tiedonhankinta

Tietoa kerättiin ajankohtaisista tutkimuksista sekä kirjallisuudesta. Saimme apua tiedonhankintaan Lahden ammattikorkeakoulun korkeakoulukirjastopalvelujen informaatioilta 14.7.2016 ja 7.9.2016. Tiedonkeruussa käytettiin erilaisia suomen- ja englanninkielisiä tietokantoja, kuten Arto, Melinda ja EBSCO. Suomalaisina hakusanoina käytettiin ”kasvatuskumppanuus”, ”kasvatuskump?”, ”monikulttuurisuus”, ”monikult?”, ”kulttuurierot”, ”kulttuurier?”, ”kasv?” ja ”perh?”.

Kotimaisten artikkeleiden viitetietokanta Arto antoi tuloksia hakusanoilla ”kasvatuskumppanuus” (27 viitettä), ”kasvatuskump?” (39 viitettä), ”monikulttuurisuus” (1173 viitettä), ”monikult?” (1482 viitettä), ”kulttuurierot” (532 viitettä) sekä ”kulttuurier?” (546 viitettä). Saatavilla olevan materiaalin runsauden takia hakuja rajattiin tarkemmin hakusanoja yhdistämällä. Artosta suoritettiin hakusanayhdistelmillä:

- ”kulttuurierot + kasv?” (49 viitettä)
- ”kulttuurierot + perh?” (17 viitettä)
- ”monikult? + perh?” (58 viitettä)

Kirjastojen yhteistietokanta Melinda antoi tuloksia hakusanalla kasvatuskumppanuus (243 viitettä) sekä rajaavammilla hakusanayhdistelmillä:

- ”kasvatuskump? + monikult?” (16 viitettä)

- “kulttuurierot + kasv?” (76 viitettä)

Englanninkielisinä hakusanoina EBSCO tietokannassa käytettiin ”multicultural education” (292 viitettä), ”educational partnership” (73 viitettä) ja ”kindergarten” (522 viitettä).

Valintakriteerinä oli, että julkaisut liittyvät aiheeseen, julkaisut olivat joko englannin- tai suomenkielisiä ja ne olivat alle viisi vuotta vanhoja (2012–2016). Poissulkukriteerinä oli, että julkaisut eivät liittyneet opinnäytetyön aiheeseen tai ainoastaan sivusivat sitä. Keskeisenä lähteenä opinnäytetyössä oli Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005 ja 2016). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistettu versio (julkaistu 10/2016) vaati meiltä ajankohtaisseurantaa luonnosvaiheessa, jotta keskeisimmät muutokset saatiin sisällytettyä opinnäytetyöhön aikataulun puitteissa.

Vapaalla sanahauulla tehtiin hakuja Googlesta, josta löytyi hyvin kirjallisuutta opinnäytetyöhön. Monipuolistaaksemme hakuja tutkittiin myös aihetta koskevien opinnäytetöiden, pro gradujen sekä väitöskirjojen lähdekirjallisuutta. Pyrkimyksenä oli löytää alle 10 vuotta vanhaa aineistoa, mutta käytettiin myös vanhempia, jos uudempaa tutkimustietoa ei ollut saatavilla.

MOT-sanakirjaa käytettiin apuna kääntäessä suomenkielistä termistöä englannin kielelle. Lisäksi osallistuimme Lahden aikuiskoulutuskeskuksessa pidettyyn seudulliseen maahanmuuttoseminaariin 17.5.2016. Luennoitsijoina olivat Michaela Moua etnisten suhteiden neuvottelukunta Etnosta sekä Eila Isotalus Unidoksesta.

3 VARHAISKASVATUS

3.1 Varhaiskasvatus lapsen ja perheen tukena

Varhaiskasvatus on yhteiskunnan järjestämää palvelua, jonka linjauksia on koottu valtakunnallisesti Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Sen tavoitteena on määrittää palvelun yhdenmukainen sisältö kaikkialla Suomessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7–11.) Varhaiskasvatusta toteutetaan erilaisissa toimintamuodoissa, kuten päiväkodeissa, perhepäivähoidossa tai kerhotoimintana. Ne eroavat toisistaan esimerkiksi ryhmäkoon, oppimisympäristöjen ja henkilöstön kelpoisuuksien osalta. On tärkeää, että vanhemmille on annettu riittävä tieto toimintamuotojen erityispiirteistä. Lapsen edun ja tarpeen tulee määrittää hänelle sopivin varhaiskasvatuksen toimintamuoto. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 17.)

Varhaiskasvatus koostuu hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. Hoidolla vastataan lapsen fyysisiin perustarpeisiin kuten ruokailu, lepo ja hygienia huolehtiminen. Ne ovat tärkeitä vuorovaikutustilanteita, jotka luovat luottamusta lapsen ja kasvattajan välille. Perushoitotilanteissa viestitään lapselle hänen arvostustaan. Kasvatuksella puolestaan välitetään lapselle yhteiskunnan tärkeitä arvoja, normeja, tapoja ja kulttuuriperinteitä. Myös syy-seuraus-suhteiden ymmärtäminen ja kriittisen ajattelun kehittyminen ovat osa kasvatuksen tavoitteita. Opetuksessa huomioidaan lasten luontaiset kiinnostuksen kohteet ja pyritään löytämään lapselle ominainen tapa oppia asioita. Opetusta voidaan toteuttaa eri toimintaympäristöissä lapsen ollessa aktiivisessa roolissa. Jokaisen lapsen kehitystaso ja yksilölliset tuen tarpeet tulee huomioida opetusta suunniteltaessa. Hoidon, kasvatuksen ja opetuksen osiot painottuvat lapsen ikätason mukaisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20–21.)

Härkösen (2009) mukaan varhaiskasvatuksen kriteerejä olisi kahdeksan ja ne ovat yhteyksissä toisiinsa. Niitä ovat hoito, kasvatus, opetus, oppiminen, kehitys, sosialisatio, sivistys ja henkistyminen. Hänen mukaansa kaikkien kriteerien on toteuduttava, jotta voidaan puhua varhaiskasvatus-

käsitteestä. Mitään niistä ei voi toteuttaa irrallisena ilman, että toiminnan luonne muuttuu kokonaan.

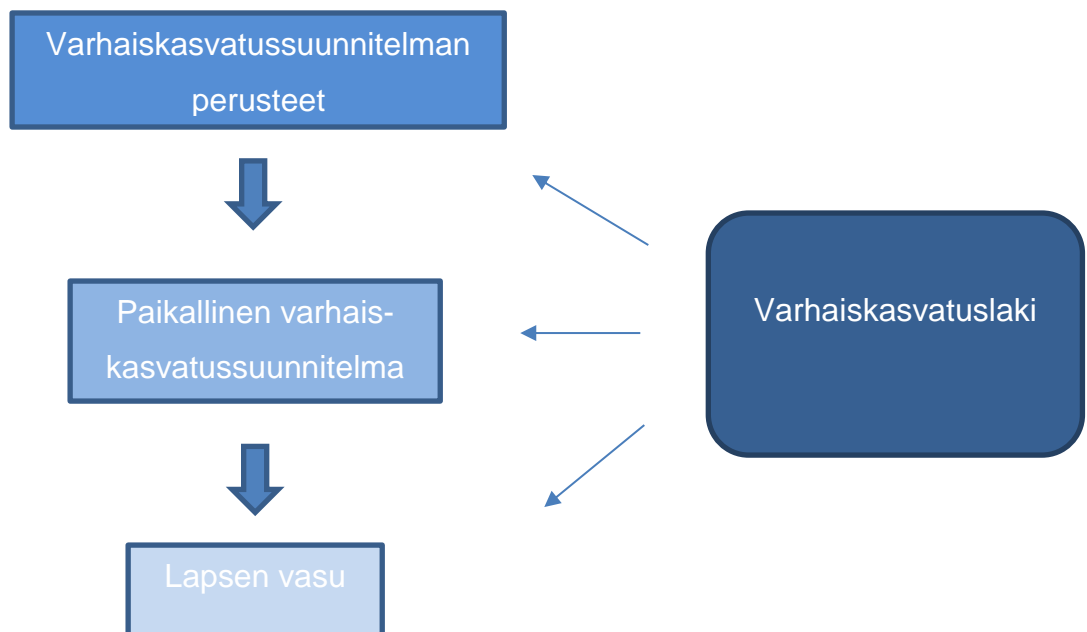
3.2 Varhaiskasvatuksen arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2016, 19) on kirjattu varhaiskasvatuksen arvoperustaa, jossa on kuusi periaatetta. **Lapsuuden itseisarvo** toimii kaiken pohjana. Jokaisen lapsen ainutlaatuisuus tunnustetaan ja hänen oikeuttaan olla täysivaltainen jäsen yhteisössään kunnioitetaan. **Ihmisenä kasvamisessa** painotetaan sivistystä, jossa lapsia ohjataan tarkastelemaan omia toimintatapoja suhteessa toisiin ihmisiin ja ympäristöön. Lapsia tuetaan omaksumaan oikeudenmukaisuuden ja ihmisarvon loukkaamattomuuden periaatteita. **Lapsen oikeuksissa** korostetaan ilmaisun vapautta, yhteisöllisyyden tärkeyttä sekä oikeutta hyvään hoitoon ja huolenpitoon. Kasvattajan kannustaminen, omasta osaamisesta iloitseminen ja tunteiden käsittely ovat myös osa lapsen oikeuksia. **Yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja moninaisuuden** periaatteessa nostetaan esiin suomalaisuuteen kuuluva demokratia ja yhdenmukainen mahdollisuus kehittää itseään sukupuolesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta. Varhaiskasvattajien vastuulla on huolehtia, että yhteisössä vallitsee kaikkia arvostava ilmapiiri. **Perheiden monimuotoisuutta** korostavassa periaatteessa painottuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön merkitys. Varhaiskasvattajan ammatillista suhtautumista erilaisiin perheisiin on haluttu erikseen korostaa. Lapsella on oikeus tuntea oma perheensä arvokkaaksi ja varhaiskasvattajien tulee tukea tätä. **Terveellisen ja kestävä elämäntavan** tavoitteena on välittää lapsille mallia terveellisistä elämäntavoista, hyvinvoinnista ja omien valintojen merkityksestä suhteessa ekologiseen kestävyys-teen.

Laadukkaalla varhaiskasvatuksella tuetaan lapsen sosiaalisten taitojen ja tunne-elämän kehittymistä. Luovuuden ja mielikuvituksen herättely sekä lapsen omaan kulttuuri-identiteettiin ja lähiympäristöön tutustuminen ovat keskeisiä painopisteitä varhaiskasvatuksessa, jota toteutetaan sekä koti-

kasvatuksessa että varhaiskasvatuspalveluissa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 29.) Elinikäinen oppiminen, koulutuksellisen tasa-arvon edistäminen sekä monipuolisen pedagogisen toiminnan järjestäminen ovat varhaiskasvatuksen keskiössä. Lasten kielellisestä ja kulttuurisesta taustasta riippumatta suomalaisen varhaiskasvatuksen tulisi olla yhdenmukaista. (Varhaiskasvatustaki 580/2015, 2a §.) Varhaiskasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen osallisuutta ja toimijuutta tulevana yhteiskunnan aktiivisena jäsenenä (Vasu2017-luonnos 2016, 8).

3.3 Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus



Kuvio 1. Kolmitasoinen varhaiskasvatussuunnitelma (Vasu2017-luonnos 2016, 3.)

Parhaillaan on käynnissä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistaminen. Sen luonnos, Vasu2017, julkistettiin elokuussa 2016 ja valmis

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ilmestyi lokakuussa 2016. Sen pohjalta kuntien tulee laatia paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat, jotka tulee ottaa käyttöön 1.8.2017 alkaen. (Opetushallitus 2016.) Varhaiskasvatussuunnitelma on kolmitasoinen (kuvio 1) koostuen valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisesta ja lapsen omasta varhaiskasvatussuunnitelmasta. Varhaiskasvatustaki on kaikkia asiakirjoja ohjaava tekijä. (Kuvio 1; Vasu2017-luonnos 2016, 3.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tarkoituksena on tukea ja ohjata palvelun järjestämistä, mutta myös toimia sen laadun kehittäjänä. Se toimii jokaisen varhaiskasvattajan arkea määräävänä asiakirjana. Siihen on tehty linjaukset varhaiskasvatuksen toimintakulttuurista, pedagogisen toiminnan suunnittelusta ja toteuttamisesta sekä lapsen kehityksen ja oppimisen tuesta. (Vasu2017-luonnos 2016, 1–3.)

Valtakunnallisen suunnitelman lisäksi kunnilla on velvollisuus laatia **paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma**. Kunta saa itse päättää laatiiko se suunnitelman toimintamuoto-, palveluntuottaja-, yksikkö-, tai ryhmäkohtaisesti. Paikallisen suunnitelman tarkoituksena on huomioida varhaiskasvatuksen aluekohtaiset erityispiirteet. Sen sisältö saa ainoastaan toimia valtakunnallista suunnitelmaa täydentävänä ja sen suunnitteluun saavat olla osallisena varhaiskasvatushenkilöstö, lapset sekä heidän vanhempansa. (Vasu2017-luonnos 2016, 4.)

Lapsen oma varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä vanhempien kanssa. Suunnitelmaa tarkistetaan vähintään vuosittain ja tarpeen mukaan. Siihen kirjataan lapsen vahvuudet, yksilölliset tavoitteet ja mahdolliset tuen tarpeet. Päiväkodissa vastuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta on lastentarhanopettajan kelpoisuuden omaavilla työntekijöillä. Erilaiset kulttuuritaustat tulee myös huomioida suunnitelmaa laadittaessa. (Vasu2017-luonnos 2016, 5.)

Varhaiskasvatustakin uudistus on ollut viime vuosina murroksessa ja edelleen muutoksia on tiedossa. Varhaiskasvatustakissa (580/2015, 9 §) määri-

tellään varhaiskasvatuksen keskeiset sisällöt, lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja myös yhteistyöstä lapsen vanhempien kanssa. Laissa painotetaan lapsen oikeutta varhaiskasvatukseen. Vuonna 2016 tulleen lakiuudistuksen mukaisesti lapsella on oikeus saada varhaiskasvatusta kokopäiväisesti silloin, kun tarve siihen syntyy vanhempien työllistymisestä tai opiskelusta. Kunnan on kuitenkin järjestettävä lapselle 20 tuntia viikossa varhaiskasvatusta, vaikka vanhemmat olisivatkin kotona. Poikkeuksena tästä on tilanne, jossa on lapsen edun mukaista olla kokopäiväisesti varhaiskasvatuksen piirissä. Kyseessä voi olla esimerkiksi lapsen kehityksen kannalta tuen tarve tai perheen olosuhteet. (Varhaiskasvatuslaki 108/2016, 11a §.)

3.4 Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa

Savolaisen (2008, 10) mukaan monikulttuurisuutta päiväkotiin tuovat maahanmuuttajataustaiset lapset, heidän vanhempansa sekä varhaiskasvatushenkilöstö, johon voi kuulua maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä. Vaikka monikulttuurisuutta onkin päiväkodeissa enenevässä määrin, perustuu varhaiskasvatus kuitenkin yksikulttuuriseen tapaan suunnitella ja toteuttaa sitä. Paavola (2007, 27) nostaa esiin perustellun kysymyksen siitä haluavatko maahanmuuttajat sitoutua valtaväestölle asetettuihin kasvatustavoitteisiin ja kokevatko he niitä itselleen tärkeiksi. Vastakkainasettelun mahdollisuus syntyy, mikäli perheen ja henkilöstön arvot sekä kasvatustavoitteet merkittävästi eroavat toisistaan.

Tikka-Uguccionin tutkimuksen (2016, 38–39) mukaan monikulttuurisuus nähtiin päiväkodissa rikkautena, mutta toisaalta sitä ei leimaavuuden vuoksi haluttu erityisemmin korostaa. Mitä enemmän päiväkodissa oli monikulttuurisia perheitä, sitä enemmän asia arkipäiväistyi ja perheiden kohtaaminen koettiin tasa-arvoisempana. Tikka-Uguccioni kyseenalaisti monikulttuurisuutta ihannoivan lähestymistavan tarkoituksen mukaisuuden amatillisesta näkökulmasta tarkasteltuna. Monikulttuurisuus tulee toki huomioida kohtaamisissa, mutta sen korostaminen ei ole tarpeellista.

4 MONIKULTTUURINEN KASVATUSKUMPPANUUS

4.1 Monikulttuurisuus ja kotoutuminen ilmiönä

Paavola (2007, 45) kuvaa monikulttuurisuutta kuvailevana käsitteenä niin, että maassa elää rinnakkain erilaisia kansoja toisistaan poikkeavien kulttuurien. Hänen mukaansa Suomeakin voi tämän määritelmän mukaan pitää monikulttuurisena maana. Ihmiset ja yhteiskunta ovat kuitenkin eri vaiheissa monikulttuurisuuden suhteen. Yhteiskunnallista keskustelua leimaa edelleen stereotypinen ajatus siitä, että eri kulttuurit ovat muuttumattomia ja paikkasidonnaisia. Kulttuurin muuttumiselle ei anneta tilaa, vaikka muutosta vaadittaisiinkin ja vaikka ryhmän jäsenet itse haluaisivat muuttua.

Monikulttuurisuus-termin rinnalla käytetään myös termiä interkulttuurisuus, jolla tarkoitetaan toisista ja toisilta oppimista, mahdollista kulttuurien sekoittumista sekä keskinäistä sulautumista (Paavola & Talib 2010, 26). Arjen vuorovaikutustilanteet tarjoavat mahdollisuuden kehittää kulttuurien välisen vuorovaikutuksen valmiuksia. Kun vuorovaikutus on toimivaa, myös epäluuloisuus ja epätietoisuus vähenevät. (Raunio, Säävälä, Hammar-Suutari & Pitkänen 2011, 17.)

Sisäministeriön (2016) määritelmän mukaan kotoutuminen tarkoittaa sitä, että maahanmuuttaja omaksuu sellaisia tietoja, taitoja ja toimintatapoja, jotka auttavat häntä olemaan yhteiskunnan aktiivinen jäsen. Suomen tai ruotsin kielen taito on tärkeä edellytys kotoutumisen kannalta. Suomen virallisen maahanmuuttopolitiikan tavoitteena on maahanmuuttajien kotouttaminen Suomeen yhteiskunnan tasavertaisiksi jäseniksi, joilla on samat oikeudet esimerkiksi kunnan ja valtion palveluiden käyttöön kuin valtaväestölläkin (Paavola & Talib 2010, 29). Heitä koskevat tällöin myös samat velvollisuudet. Oman kulttuurin ja äidinkielen säilyttäminen ovat myös tärkeä osa kotoutumista. Kivijärven (2012, 248) mukaan kotoutuminen on kaksisuuntaista: maahanmuuttajat kotoutuvat ja suomalaiset muuttuvat kohdatessaan eri kulttuurista tulleita ihmisiä. Maahanmuuttajataustaisen lapsen kotoutuminen alkaa usein päivähoitossa.

4.2 Kasvatuskumppanuus siltana varhaiskasvatuksen ja kodin välillä

Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien ja varhaiskasvatushenkilöstön sitoutumista lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31.) Kasvatuskumppanuuden lähtökohtana on, että vanhemmat ovat vastuussa lapsen kotona tapahtuvasta hoidosta ja kasvatuksesta, kun taas varhaiskasvatuksen henkilöstö vastaa siitä päivähoiton aikana. (Poikonen & Lehtipää 2009, 81).

Kasvatuskumppanuus on osa laadukasta varhaiskasvatusta ja siinä huomioidaan sekä lapsi, vanhemmat että päiväkodin kasvatushenkilöstö. Monikulttuurisen kasvatuskumppanuuden ja laadukkaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on saada lapsi kiinnittymään suomalaiseen yhteiskuntaan ja samalla hänen olevan myös ylpeä omasta kulttuuritaustastaan. (Kivijärvi 2012, 247–248.) Tikka-Uguccinonin (2016, 67) mukaan monikulttuuristen perheiden kanssa toteutettavan kasvatuskumppanuuden merkitys on erityinen. Varhaiskasvatuksella on perheen jaksamista ja kotoutumista tukeva rooli. Hänen näkemyksensä mukaan monikulttuuristen lasten tulisi olla mahdollisimman varhain päivähoitossa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 48) todetaan, että vastuu lapsen oman äidinkielen ja kulttuuriperinteiden säilymisestä on ensisijaisesti perheellä. Varhaiskasvatuksessa tätä voidaan kuitenkin mahdollisuuksien mukaan tukea.

Kasvatuskumppanuutta Kaskelan ja Kekkosen (2006, 32–40) mukaan ohjaa neljä perusperiaatetta, joita ovat **kuuleminen**, **kunnioitus**, **luottamus** ja **dialogi**. **Kuulevassa** suhteessa asetutaan kuulemaan toisen osapuolen asiaa. Varhaiskasvattajalta vaaditaan keskittymistä ja aitoa läsnäoloa, joka näyttäytyy vanhemmalle kiinnostuksena, empaattisuutena ja rehellisyytenä. Myönteinen ja turvallinen ilmapiiri luo pohjan kuuntelemiselle. Varhaiskasvattajan pitää sietää erilaisia tunteita vanhempien puolelta. Toisen suuttumus, ahdistus, hämmennys tai keskinäiset erimielisyydet voivat synnyttää halun puolustautua ja kertoa omia mielipiteitä. Tällöin kuuntelu loppuu ja oma puhe ja puolustus alkavat.

Kunnioittava asenne on toisen ihmisen arvostamista ja hyväksymistä ja se edistää hyvän vuorovaikutussuhteen syntymistä. Kunnioittavan suhteen luominen on haaste esimerkiksi erilaisten perhekulttuurien kohtaamisessa. Omia tapoja lähellä olevat toimintatavat ovat paljon helpompi hyväksyä, kuin niitä, jotka tuntuvat vierailta ja kaukaisemmilta, jopa sopimattomilta. (Kaskela ja Kekkonen 2006, 32–40.)

Luottamuksen rakentamiseen tarvitaan kohtaamisia, vuoropuhelua sekä aikaa. Vanhempien luottamus työntekijöihin syntyy työntekijän ja lapsen välisestä suhteesta. Luottamusta lisää vanhempien kokemus siitä, kuinka he saavat vaikuttaa lapsen hoitoon, kasvatukseen ja opetukseen liittyviin asioihin. Nämä asiat voivat olla hyvinkin pieniä ja arkisia toiveita esimerkiksi pukeutumiseen tai syömiseen liittyen. Päivittäisillä tapaamisilla ja suunnitelluilla kasvatustilaisuuksilla luodaan yhteistä käsitystä lapsesta ja luodaan perustaa luottamukselle. (Kaskela ja Kekkonen 2006, 32–40.)

Dialogi perustuu kuulemiselle, kunnioitukselle ja luottamukselle. Se on taito ajatella, puhua ja toimia yhdessä. Dialogissa molemmat osapuolet puhuvat omista lähtökohdistaan rakentaen yhteistä ymmärrystä asiasta. Parhaimpaan lopputulokseen päästäkseen tarvitaan yhteistyösuhdetta, jossa molemmilla on yhteinen päämäärä. Molempien osapuolien asiantuntemusta tarvitaan sen saavuttamiseksi. (Kaskela ja Kekkonen 2006, 32–40.)

4.3 Monikulttuurisen kasvatuskumppanuuden erityispiirteitä

Monelle toisesta kulttuurista muuttavalle perheelle suomalaisen yhteiskunnan palvelut sekä varhaiskasvatus tavoitteineen, sisältöineen ja menetelmineen ovat vieraita. Siksi on tärkeää kertoa näistä asioista vanhemmille konkreettisesti ja käytännönläheisesti unohtamatta kertaamisen ja toistamisen tärkeyttä. (Kivijärvi 2012, 249.) Päivittäisten lapsen tuomis- ja hake- mistilanteiden lisäksi tarvitaan aikaa erikseen sovituille kasvatustilaisuuksille. Niissä voidaan avata arkitasoa syvällisemmin suomalaista varhaiskasvatusta ja sen sisältöjä sekä tutustua toistensa erilaisiin kasvatuskäytäntöihin. (Kaskela & Kekkonen 2006, 45.)

Monikulttuurisessa kasvatuskumppanuudessa on tärkeää huomioida se, millaisen perheen kanssa yhteistyötä toteutetaan. Tällöin osataan määrittellä, minkälaisia palveluja perhe tarvitsee. Toisinaan perheen kontaktit saattavat olla hyvinkin rajallisia ja kohtaamisten merkitys varhaiskasvattajien kanssa entisestään korostuu. Tärkeänä painopisteenä monikulttuurisessa kasvatuskumppanuudessa on varhaiskasvattajan tietoisuus sekä omasta että perheen kulttuurista. Riittävät tiedot perheestä ja perheen kulttuuritaustasta helpottavat työskentelyä perheen kanssa. Molemmipuolisella kiinnostuksella toistensa kulttuureihin, osapuolet viestivät lapselle yhteisöllisyyden merkitystä ja hyväksyvän ilmapiirin tärkeyttä. (Järvi 2007, 14–15.)

Perhe on pyhä yksikkö ja aina kun sen piiriin tulee ulkopuolinen henkilö, vaikkakin ammattilaisen roolissa, dynamiikka muuttuu. Työntekijällä ja perheellä on aina omat käsityksensä elämästä ja sen arvoista. Ne voivat merkittävästikin poiketa toisistaan, jolloin jo yksistään se saattaa asettaa haasteita yhteistyölle. (Rönkkö & Rytönen 2010, 48–49.) Asiakkaan ja työntekijän tulisikin löytää yhteinen tulkintahorisontti, josta käsin perheen tilannetta tarkastellaan. Jotta sen löytäminen on mahdollista, täytyy molempien osapuolien antautua dialogiseen yhteistyösuhteeseen, jonka he yhdessä rakentavat. Työntekijän tulee perehtyä huolellisesti perheen mikrokulttuuriin saadakseen syitä perheen toimintatapoihin. (Hovi-Pulsa 2011, 87–88.)

Kasvatuskumppanuuden kehittäminen edellyttää vanhempien ja varhaiskasvatushenkilöstön välisiä keskusteluja ja konkreettisia toimenpiteitä kasvatuskumppanuuden eri kehitysvaiheissa. Yhtenä haasteena kuitenkin nähdään se, kuinka osattaisiin hyödyntää molempien osapuolien erilaisia näkemyksiä ja käsityksiä kasvatusyhteistyön voimavaraksi. (Poikonen & Lehtipää 2009, 88.)

5 KASVATUSKULTTUURIEN MONINAISUUS

5.1 Kasvatuskulttuurierojen huomioiminen

Monelle vieraasta kulttuurista Suomeen muuttaneelle perheelle suomalainen varhaiskasvatusjärjestelmä on vieras. Lapsia on totuttu hoitamaan useampien sukupolvien avustuksella kotona. Varhaiskasvatuksessa vieraskielinen lapsi voi turvallisesti opetella sosiaalisia taitoja, suomen kieltä ja perusopetuksen vaatimia valmiuksia. (Arttijeffer 2015, 17.)

Maahanmuuttajataustaisen perheen kanssa on tärkeää käydä kasvatuskeskustelut suomalaisen varhaiskasvatuksen periaatteista, muun muassa sen tasa-arvoisesta suhtautumisesta lapsiin sukupuolesta riippumatta. Monikulttuurisessa kasvatuskumppanuudessa kohtaavat myös erilaiset kasvatuskäsitteet. Varhaiskasvatuksessa tulee ottaa huomioon kunkin perheen oma kulttuuritausta ja tukea vanhempia kasvattamaan lapsiaan kahden kulttuurin keskellä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 39–41.)

Varhaiskasvatuksen arkeen ja kasvatuskumppanuuteen saattaa vaikuttaa länsimaisen ja itämaisen kulttuurin erot. Länsimaiseen kulttuuriin voidaan lukea Pohjois- ja Länsi-Euroopan maat sekä Pohjois-Amerikka. Sen ominaispiirteitä ovat yksilökeskeisyys ja yksiaikaisuus. Jokainen ihminen vastaa omasta tekemisestään, ajanhallinta on täsmällistä ja yksityisyys on suuressa arvossa. Enemmistö maailman ihmisistä kuitenkin kuuluu itämaiseen kulttuuriin, jonka tunnusmerkkeinä ovat yhteisöllisyys ja moniaikaisuus. Perhe ja suku ovat suuressa roolissa ihmisen elämässä eivätkä liian tarkat aikataulut ole merkityksellisiä. Aikaa on olemassa huomennakin ja mitä tänään ei ehditä tekemään, jätetään huomiseksi. (Kaarniemi 2012, 12.) Heinämäen (2004, 53) mukaan tulee huomioida myös se mistä ja miten eri perheenjäsenten kanssa keskustellaan huomioiden suomalaisista sukupuolirooleista poikkeavat erot.

5.2 Vanhemmuuden monet kasvot

Vanhempien tapaan kasvattaa lastaan vaikuttavat perheen elämäntilanne, vanhempien persoonallisuudet ja aiemmat elämäkokemukset. Myös kokemuksesta omasta valinnan mahdollisuudesta olla vanhempi on merkitystä. Toisissa kulttuureissa lasten saaminen on henkilökohtainen valinta ja toive, johon pystyy itse vaikuttamaan. Osassa kulttuureista vanhemmuus on luonnollinen osa elämää, johon yksilöllisillä toiveilla ei katsota olevan osuutta. Kaikissa kulttuureissa ei ole mahdollisuutta käyttää ehkäisyä ja lapsia voi olla enemmän, kuin mihin vanhemmilla olisi halukkuutta. Perheen tavat, arvot ja uskomukset luovat kulttuurisia eroja lasten kasvatukseen. Kulttuuriset erot tavoissa hoitaa ja kasvattaa lapsia eivät ole sattumanvaraisia, vaan ne ovat yhteydessä ympäristön vaatimuksiin ja resursseihin sekä yhteisön arvoihin ja uskomuksiin. (Kuittinen & Isosävi 2013, 78–79.)

5.3 Lainsäädäntö lapsen oikeuksia turvaamassa

Kulttuurilla selittäminen ei oikeuta lapsen fyysistä kurittamista ja laiminlyöntiä. Lastensuojelulain (417/2007, 4 §) mukaisesti lapselle tulee turvata turvallinen kasvuympäristö sekä ruumiillinen ja henkinen koskemattomuus. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983, 1 §) määrää, että lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärrystä ja hellyyttä. Lain mukaisesti lasta ei saa alistaa eikä kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Suomen lait ja asetukset suojaavat samalla tavalla niin kantasuomalaista lasta kuin maahanmuuttajalastakin. Varhaiskasvatuksessa pelkkä lakien korostaminen ei kuitenkaan riitä, vaan kasvatustilanteissa tulisi pohtia yhdessä vanhempien kanssa vaihtoehtoja ja keinoja, miten lapselle asetetaan rajoja Suomessa hyväksyttävällä tavalla. Jos varhaiskasvatushenkilökunnan neuvot ja keinot eivät ole riittävät, tilannetta voidaan kartoittaa yhteistyössä lastensuojelun kanssa. (Halme & Vataja 2011, 73.) Vanhempien ja varhaiskasvattajien yhteisenä lähtökohtana tulee aina olla lapsen etu niin kuin YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista artikla kolmessa velvoittaa (YK:n yleissopimus 1991).

6 MONIKULTTUURISTEN VANHEMPIEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA

6.1 Osallisuuden toteutuminen varhaiskasvatuksessa

Vanhemmilla on kasvatusvastuu ja -oikeus omaan lapseensa, eikä se poistu, vaikka lapsi olisikin varhaiskasvatuksen piirissä. Vanhempien näkemyksiä ja mielipiteitä tulee arvostaa. Kasvatuskumppanuudessa vanhempien osallisuus toteutuu näkyvimmin. Vanhemmat ja varhaiskasvattajat pohtivat yhdessä ratkaisuja kasvatuksellisiin kysymyksiin. Jotta vanhempien osallisuus kasvatuskumppanuudessa toteutuisi mahdollisimman hyvin, on varhaiskasvattajan tärkeää työskennellä vanhempien kanssa rinnakkain. (Venninen, Leinonen, Rautavaara-Hämäläinen & Purola 2011, 10.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 30) mukaan varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin tulee edistää vanhempien osallisuutta. Se vaatii käytänteiden jatkuvaa kehittämistä ja arviointia. Yhteisön tulee käydä säännöllistä keskustelua siitä, millaisina kasvattajien erilaiset toimintatavat näyttäytyvät yhteistyössä monikulttuuristen perheiden kanssa.

Vanhempien kanssa käytäviin kasvatuskeskusteluihin voi käyttää tueksi esimerkiksi Vanhemmuuden roolikartan selkoversiota, jonka käyttäminen on mahdollista myös luku- ja kirjoitustaidottomien vanhempien kanssa. Roolikartan tarkoituksena on herättää pohdintaa ja keskustelua vanhemmuuden eri rooleista. Keskiössä on vanhemmille esitetty kysymys: ”Mitä lapsesi tarvitsee sinulta?” Perheiden rakenne saattaa olla muuttunut Suomeen muutettaessa ja vanhempien roolit voivat olla erilaiset kuin ennen. Jopa määritelmät lapsuudesta ja vanhemmuudesta saattavat poiketa suomalaisesta tai puuttua kokonaan. (Andrew & Ovaskainen 2001, 85–89.)

6.2 Osallisuuden vahvistaminen kasvatuskumppanuudessa

Toisista kulttuureista tulevia perheitä kohdatessaan varhaiskasvattaja joutuu etsimään uusia menetelmiä siihen, miten tasavertaisuus toteutuu ja miten vanhempien osallisuutta voidaan lisätä. Perheen omille näkemyksille ja toiveille tulee jättää riittävästi tilaa ja heidän kykyä sekä pätevyyttä päätöksen tekoon tulee tukea. (Halme & Vataja 2011, 71.) Vanhempien osallisuutta vahvistetaan varhaiskasvatuslain (580/2015, 7b §) mukaisesti niin, että lapsen vanhemmille ja muille huoltajille on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arvioimiseen. Vanhempien osallisuutta voidaan tukea järjestämällä vanhempainiltoja ja keskustelutilaisuuksia heidän omalla kielellään. Lisäksi monikulttuurisia vanhempia voidaan kutsua mukaan vanhempainyhdistystoimintaan. (Halme & Vataja 2011, 72.)

Järven (2007, 16) mukaan on varhaiskasvatuksen velvollisuus ja perheen oikeus käyttää tulkkia apuna, kun vanhemmilla ja työntekijöillä ei ole yhteistä kieltä. Yhteinen kieli luo tasa-arvoa keskustelua käyvien osapuolten välille. Virallisen tulkin käyttäminen on ensiarvoisen tärkeää vähintäänkin hoitosuhteen alussa, varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa sekä päivitettäessä tai silloin, kun sille ilmenee tarvetta jommankumman osapuolen mielestä. Lasta ei saa käyttää tulkkina missään tapauksessa. Aina arjen tilanteissa ei kuitenkaan ole mahdollista käyttää tulkkipalvelun apua (Kivijärvi 2010, 249.) Tällöin päiväkodilla on hyvä olla käytössä valmiiksi käännettyjä tiedotteita perheille, joissa asiat kerrotaan mahdollisimman selkokielisesti, toteaa varhaiskasvatuksen asiantuntija Laaksonen Pernaan (2014) artikkelissa.

6.3 Osallisuuden haasteet kasvatuskumppanuudessa

Tutkimuksen mukaan varhaiskasvatushenkilöstö kokee vanhempien osallisuuden esteiksi vanhempien kiireen, asenteet ja puutteellisen tietämyksen päiväkodin arjesta. Toisaalta vanhempien esittämät hyvin yksilöidyt toiveet koettiin epärealistisiksi tai liian yksilöllisiksi. Myös vanhempainyhdistystoiminnan puuttuminen voi nousta osallisuuden esteeksi. Varhaiskasvattajien

rutinoituneet toimintatavat ja osallistamisen kulttuurin puuttuminen heikentävät vanhempien mahdollisuuksia olla osallinen lapsensa asioihin. Henkilöstön mukaan erilainen kieli- ja kulttuuritausta sekä kasvatuserot hankaloittavat myös osaltaan vanhempien osallisuuden toteutumista. Vanhemmat puolestaan nostivat suurimmiksi osallisuuden esteiksi henkilökunnan kiireen, vaihtuvuuden ja tiedonkulun haastavuuden. He kaipaivat enemmän sähköisiä välineitä kommunikointiin sekä yksityiskohtaisempia tietoja lapsen päivästä. Myös yhdestä kahteen kertaa vuodessa käydyt varhaiskasvatuskeskustelut koettiin liian vähäisiksi. (Venninen ym. 2011, 37–42.)

7 INTERKULTTUURINEN KOMPETENSSI

7.1 Interkulttuurisen kompetenssin omaksuminen

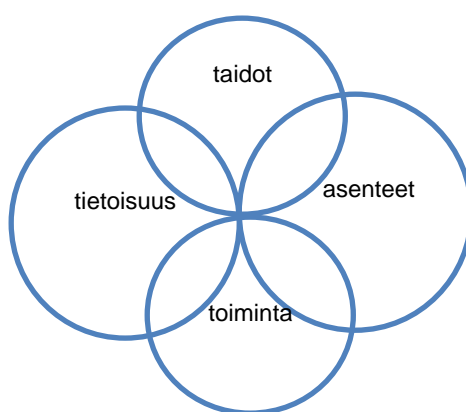
Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 22) interkulttuurisesta kompetenssista käytetään nimitystä kulttuurinen osaaminen. Se on osa jokaisen varhaiskasvattajan osaamista ja he mallintavat omalla toiminnallaan lapsille tapaa kohdata monimuotoisuutta. Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa tiedoille, taidoille ja asenteille, joiden mukaan lapsi myöhemmin elämässään toimii kulttuurisissa kohtaamisissa.

Holapan (2014, 19) mukaan interkulttuurinen kompetenssi mahdollistaa laadukkaan yhteistyön ja vuorovaikutuksen monikulttuurisessa kohtaamisessa. Jokikokko (2010, 13) puolestaan toteaa jokaisen ihmisen nykypäivänä tarvitsevan interkulttuurista kompetenssia. Ilman sen omaksumista ihmissuhteita saattaa leimata rikkonaisuus ja väärinymmärrykset. Interkulttuurinen kompetenssi avaa tietoisuuden uusista kulttuureista sekä dialogisuuden ja uudenlaisen mahdollisuuden yhteistyöhön.

Monikulttuurisessa yhteisössä työskenteleminen asettaa varhaiskasvattajan pohtimaan kompetenssiaan toimia monenlaisten lasten kanssa. Kasvattajan omat arvot ja asenteet välittyvät lasten kasvatukseen. Jos varhaiskasvattajan ajatusmaailmassa vain suvaitaan muiden kulttuureiden edustajia, ei voida vielä puhua interkulttuurisesta kompetenssista. Sen omaksumiseen vaikuttaa merkittävästi kasvattajan halu sekä kyky toimia monikulttuurisessa toimintaympäristössä. Luontevimmin se onnistuu ihmisiltä, joilla on itsellään jonkinlainen kokemus valtaväestön ulkopuolella olemisesta. Kuitenkin on todettava, että kaikilla on mahdollista omaksua ja kehittää interkulttuurista kompetenssia. (Paavola & Talib 2010, 74–77.)

7.2 Interkulttuurisen kompetenssin ulottuvuudet

Halme & Vataja (2011, 104–105) toteavat interkulttuurisen kompetenssin rakentuvan tiedollisista, taidollisista, asenteellisista ja toiminnallisista ulottuvuuksista. Kyseessä on oppimisprosessi, jonka tavoitteena on kasvaa moninaisuuden ymmärtämiseen ja kunnioittamiseen. Varhaiskasvattajan omat normit ja käytösmallit ovat pohdinnan alla prosessin aikana.



Kuvio 2. Interkulttuurisen kompetenssin ulottuvuudet (Jokikokko 2002, 87)

Jokikokko (2002, 87–88) kuvaa interkulttuurista kompetenssia ylläolevan kuvion mukaisesti (kuvio 2). **Asenteet, tietoisuus, taidot, ja toiminta** ovat rinnakkain kehittyviä ja toisiinsa linkittyviä ulottuvuuksia, jotka kaikki tulee omaksua, jotta voidaan puhua interkulttuurisesta kompetenssista. **Asenteet** kehittyvät jo hyvin varhain ja siksi niiden muuttaminen onkin haastavinta sekä pitkäkestoisinta. Niiden kohtaaminen on kuitenkin välttämätöntä, jotta sensitiivisyys interkulttuurisen kompetenssin suhteen saavutetaan. **Tietoisuus** puolestaan on paitsi oman, myös vieraan kulttuurin tuntemista niiden omina erityispiirteineen. Ennen kaikkea ihminen tulisi kohdata ihmisenä, ei hänen kulttuurinsa edustajana. **Taitoina** voidaan pitää monipuolisia vuorovaikutustaitoja sekä kykyä tarkastella asioita monesta

eri näkökulmasta, kriittisestikin. Niiksi voidaan katsoa paitsi kielelliset taidot, mutta myös eleiden ja kehonkielen tulkitseminen. Vuorovaikutustilanteissa tulee olla huolellinen, jotta asia tulee oikein ymmärretyksi. Empatiakykyä ei myöskään voida väheksyä, kun kommunikoimme toisen kulttuurin edustajan kanssa. Kun edellä mainitut ulottuvuudet ovat hallinnassa, voidaan siirtyä **toimintaan**. Se perustuu globaaliin tietoisuuteen, toiminnan kuitenkin rajautuessa paikalliselle tasolla. Toiminnan kohteena ovat esimerkiksi tasa-arvoisuus ja yhteneväiset ihmisoikeudet.

8 OPPAAN TOTEUTTAMINEN

8.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnalliselle opinnäytetyölle on tyypillistä jokin tuotos, joka tässä opinnäytetyössä on opas varhaiskasvattajille. Toiminnallinen opinnäytetyömme sisältää laadullisia tutkimusmenetelmiä, kun keräsimme empiiristä tietoa strukturoidun haastattelulomakkeen avulla. Tuotoksen lisäksi toiminnalliseen opinnäytetyöhön kuuluu raportointi. Toiminnallisen opinnäytetyön raportti kuvaa prosessin kulkua, tuloksia, johtopäätöksiä ja siinä arvioidaan omaa työtä. Toiminnallinen opinnäytetyö on kaksijakoinen: raportissa selostetaan prosessin kulkua ja omaa oppimista, kun taas oppaalla puhutellaan kohderyhmää, tässä tapauksessa varhaiskasvatushenkilöstöä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 63–65.)

8.2 Aineistonkeruu

Toiminnalliseen opinnäytetyöhön voi sisällyttää laadullisia tutkimusmenetelmiä esimerkiksi silloin, kun tavoitteena on saada laajempaa lisätietoa ja ymmärrystä ilmiöön. Lomakehaastattelua laadittaessa tulee pohtia tarkkaan esitettyjen kysymysten muotoa ja sitä mihin vastauksia käytetään. Kysymysten tulee tuottaa vastauksia tutkittavaan ilmiöön. Toiminnallisessa opinnäytetyössä voi käyttää lomakehaastattelusta saatua tietoa lähdeaineistona. Niiden tarkoituksena on lisätä teoreettista syvyyttä ja vahvistaa argumentointia. Lomakehaastattelussa kysymykset laadittiin niin, että ne liittyvät monikulttuuriseen kasvatuskumppanuuteen. Toimeksiantajan kanssa yhdessä pohdittiin lomakehaastattelun kysymyksiä, jotka teemoiteltiin asiasanojen mukaisesti. Niitä olivat varhaiskasvatus, monikulttuurisuus, kasvatuskulttuuri, monikulttuurinen kasvatuskumppanuus, osallisuus ja interkulttuurinen kompetenssi. Näin ollen myös vastaukset liittyivät suoraan kuhunkin teemaan. Asiasanat valikoituvat alan teoria- ja tutkimustietoon perehtymisen jälkeen. Tietoa kerätessä on tärkeää muistaa, ettei kysymyksiä esitetä vain yleisen kiinnostuksen vuoksi. Lomakehaastatteluun

vastaajille on hyvä kertoa miksi tietoa kerätään ja mihin sitä käytetään. (Vilkka & Airaksinen 2003, 58–64.)

Aineiston keruuta varten haettiin tutkimuslupa Lahden kaupungin varhaiskasvatuspalveluilta. Laadimme kaksi erillistä haastattelulomaketta, joista toinen suunnattiin varhaiskasvattajille ja toinen jo kotoutuneille monikulttuurisille vanhemmille. Otantaan valittiin 11 lahtelaista päiväkotia, joihin lomakehaastattelut tehtiin. Lomakehaastatteluista tiedotettiin etukäteen päiväkotien johtajia sekä yhteyshenkilön että meidän toimesta. Lomakehaastattelu valittiin tiedonkeruumenetelmäksi sen vuoksi, että sillä on mahdollista tavoittaa suurempi määrä vastaajia. Sähköinen lomakehaastattelu valittiin sen vuoksi, että se mahdollistaa vastausten saamisen reaaliaikaisena ja sisältö on heti hyödynnettävissä. Myöskin ekologiset syyt vaikuttivat valintaamme, haluamme valinnoillamme tukea kestäväää kehitystä. Paperisten lomakehaastatteluiden lukumäärä pystyttiin arvioimaan tarkemmin. Päiväkodin johtajilta saatiin myös suuntaa vastaajien lukumäärästä.

Varhaiskasvattajien sähköinen lomakehaastattelu (Liite 1) toteutettiin Webropol-ohjelmalla. Lomaketta testattiin 15 koevastaajalla. Palautetta pyydettiin lomakkeen ulkoasusta, kysymyksien sisällöistä ja teknisestä toimivuudesta. Saadun palautteen mukaan sanamuotoihin tehtiin korjauksia ja selkeytettiin muutamia kysymyksiä tarjoamalla niihin valmiita vastausvaihtoehtoja. Linkki sähköiseen lomakehaastatteluun lähetettiin päiväkotien johtajille, joita pyydettiin jakamaan se oman päiväkodin henkilökunnalle vastaamista varten. Linkin toimivuus ja perillemeno varmistettiin jokaisen vastaanottajan kohdalla lähettämällä linkistä kopio itsellemme. Vastausaikaa lomakehaastatteluun oli kaksi viikkoa, jonka jälkeen sähköinen lomake suljettiin.

Varhaiskasvattajien sähköisen lomakehaastattelun vastaajien lukumäärä oli arvion mukaan noin 190. Opinnäytetyön suunnitelman SWOT-analyysissa pohdittiin uhkia, jotka voivat vaikuttaa vastauksien määrään. Uhkia olivat välikädet, joiden kautta lomakehaastattelut menevät mahdollisille vastaajille. Toisena uhkana oli vastaajien kiinnostus opinnäytetyön aiheetta kohtaan; kokevatko he aiheen tärkeäksi ja haluavatko he tuoda omat

näkemyksensä ja kokemuksensa esiin. Yhtenä uhkana pohdittiin myös päiväkodin hektistä arkea, jolloin pysähtyminen vastaamiseen voi olla haastavaa. Sähköinen lomakehaastattelu vastausmuotona voi olla joillekin vieras ja se voi verottaa varhaiskasvattajien vastaajamäärää. Koevastaa-jilta saadun palautteen mukaan, jotkut avoimet kysymykset olivat haastavia ja aikaa vieviä. Avoimiin kysymyksiin jätetään helposti vastaamatta ja vastaukset voivat olla epätarkkoja tai suurpiirteisiä. SWOT-analyysissa osoitetut uhat huomioon ottaen odotukset vastauksien lukumäärän suhteen olivat realistiset. Halusimme kuitenkin haastaa varhaiskasvattajia pohtimaan lomakehaastattelun teemoja ja tuottamaan tietoa, joka antaa lisää arvoa oppaaseen. Avointen kysymysten etu on se, että vastausten joukossa voi olla hyviä ideoita ja näkökulmia. Niillä voidaan saada vastaajan mielipide perusteellisesti selville. (Valli 2007, 124.)

Varhaiskasvattajien lomakehaastattelun etukäteisarvioissa tavoitteena vastausprosentiksi oli kymmenen prosenttia. Vastausajan päätyttyä vastauksia oli yhteensä 11 kappaletta, joten tavoiteltu vastausprosentti jäi saavuttamatta. Uusintakyselyä ei kuitenkaan tehty sen vuoksi, että laadullisella tutkimuksella ei tavoitella yleistettävyyttä, vaan tavoitteena on ajatusmallien kyseenalaistaminen. Alhaisesta vastausmäärästä huolimatta saadut vastaukset tuottivat oppaaseemme riittävästi uusia ja kiinnostavia näkökulmia. Huomioitavaa on myös se, että laadullisessa menetelmässä tutkimusaineiston laatu korvaa sen määrän (Vilkka 2005, 126).

Jo kotoutuneille monikulttuurisille perheille suunnatut paperiset lomakehaastattelut saatekirjeineen (Liite 2) toimitettiin kirjekuorissa kuhunkin päiväkotiin. Päiväkodeissa varhaiskasvattajat jakoivat ne valitsemilleen monikulttuurisille vanhemmille, joilla on riittävä suomen kielen taito lomakkeen kysymyksiin vastaamiseen. Kun lomakkeet toimitettiin päiväkoteihin, kerrettiin vielä jakelu- ja palautusohjeet. Vastausaikaa oli kaksi viikkoa, jonka jälkeen vastaukset haettiin päiväkodeista henkilökohtaisesti. Monikulttuurisille vanhemmille suunnatun lomakehaastattelun vastausprosenttia oli vaikeaa etukäteen arvioida välikäsien vuoksi. Vaikka lomakehaastatteluun vastaajia päiväkodissa olisikin, emme voineet vaikuttaa niiden jakeluun tai

palauttamiseen millään tavalla. Jaoimme haastattelulomakkeita 75 kappaletta ja niitä palautui 26. Tavoite vanhempien osallistamisesta toteutui yli odotusten sekä vastausten laadun että määrän suhteen.

Oppaan sisällöiksi valikoituivat ne aiheet ja teemat, jotka parhaiten vastasivat opinnäytetyön tarkoituksen toteutumista. Tarkoituksena oli varhaiskasvattajien valmiuksien lisääminen monikulttuuristen perheiden kohtaamiseen ja kynnyksen madaltuminen monikulttuurisen kasvatuskumppanuuden toteuttamiseen. Toisena tarkoituksena oli monikulttuuristen perheiden osallisuuden lisääminen. Toimeksiantajan, varhaiskasvattajien ja monikulttuuristen perheiden esittämiä toiveita huomioitiin oppaan sisältöjen suunnittelussa.

9 POHDINTA

9.1 Työn merkitys ja hyödynnettävyys

Opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä varhaiskasvattajien valmiuksia kohdata monikulttuurisia perheitä ja madaltaa kynnystä monikulttuuriseen kasvatuskumppanuuteen. Tavoitteena oli tuottaa opas lahtelaisille varhaiskasvattajille monikulttuurisen kasvatuskumppanuuden tueksi. Se koettiin haastavaksi ja konkreettisia työkaluja sen toteuttamiseen tarvittiin. Oppaalla pyrittiin vastaamaan näihin toiveisiin. Kohtaaminen oli teema, joka erottui varhaiskasvattajien toiveista. Lomakehaastattelun vastauksissa toivottiin vinkkejä monikulttuuristen vanhempien kohtaamiseen etenkin silloin, kun yhteistä kieltä ei ole. Oppaaseen koottiin käytännönläheisiä asioita, jotka on hyvä ottaa huomioon vanhempia kohdatessa. Lisäksi oppaassa on tietopaketti tulkin kanssa toimimisesta ja runko keskustelun tueksi.

Opinnäytetyötämme ohjaavina periaatteina on ollut varhaiskasvatushenkilöstön ja monikulttuuristen vanhempien osallistaminen oppaan sisältöjen tuottamiseen. Lisäksi oli tärkeää toteuttaa opas toimeksiantajan toiveiden mukaisesti, jotta se olisi mahdollisimman työelämälähtöinen ja hyödynnettävissä varhaiskasvatuksen arkeen. Opas sopii jokaiselle työntekijälle työkokemuksesta tai koulutuksesta riippumatta. Oppaaseen voi perehtyä osio kerrallaan oman mielenkiinnon mukaan.

9.2 Luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyössä on tärkeää hyvä tieteellinen käytäntö. Tutkimuslupa haettiin Lahden kaupungin varhaiskasvatuspalveluilta ja hakemukseen liitettiin valmis opinnäytetyön suunnitelma. Lainattuihin lähteisiin on viitattu huolellisesti ja lähdekirjallisuus merkattu tarkasti ylös. Näin on kunnioitettu muiden tutkijoiden työtä. Tiedeyhteisön tunnustamat toimintatavat näkyvät myös tässä työssä: rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tulosten tallentamisessa, esittämisessä ja arvioinnissa on otettu huomioon. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.) Luotettavuuden vahvistamiseksi lähteet on

valittu huolellisesti ja niitä on arvioitu kriittisesti. Toissijaisia lähteitä ei ole käytetty vaan aina on etsitty alkuperäinen lähde, johon on viitattu. Lähteinä on käytetty mahdollisimman ajantasaista materiaalia ja varhaiskasvatusalan muutoksia on seurattu koko prosessin ajan.

Halusimme huomioida ja osallistaa monikulttuurisia vanhempia kysymällä heidän ajatuksistaan ja kokemuksistaan suomalaisesta varhaiskasvatuksesta sekä tuoda niitä näkyviksi oppaassa. Monikulttuurisille perheille suunnattujen lomakehaastattelujen (Liite 2) kysymykset pyrittiin tekemään selkeällä suomen kielellä, käyttäen yksinkertaisia ilmauksia kysymyksissä. Paperiset haastattelulomakkeet toimitettiin henkilökohtaisesti päiväkotien johtajille. Strukturoituihin haastatteluihin pyydettiin vastaamaan nimettömänä, jolloin vastaajan henkilöllisyys ei tule missään vaiheessa prosessia esiin. Ne pyydettiin palauttamaan suljetussa kirjekuoressa, jotka haettiin päiväkodeilta. Vastauslomakkeiden kohdalla eettisyys ei kuitenkaan täysin toteutunut. Hakiessamme niitä päiväkodeista huomattiin, että osa suljetuista kirjekuorista oli avattu ja osaan oli kirjoitettu lapsen etunimi.

Lomakehaastatteluissa nousi esiin varhaiskasvattajien toiveita oppaan sisällöistä. Varhaiskasvattajat toivoivat tietoa yleisimmistä kulttuureista ja niiden erityispiirteistä. Emme kuitenkaan halunneet määritellä, mitkä ovat yleisimmät kulttuurit varhaiskasvatuksessa ja mitä ovat kunkin kulttuurin erityispiirteet. Tällaisella ”valikoinnilla” olisi voitu helposti ajautua yleistykseen ja stereotypioihin. Päädyimmekin kuvailemaan varhaiskasvattajien kertomia tilanteita päiväkodin arjesta, joissa voi esiintyä kulttuurista erityisyyttä ja tarjoamaan niihin ratkaisuja.

9.3 Jatko- ja kehittämis ehdotukset

Opinnäytetyöprosessin aikana nousi esiin teemoja, joilla olisi voinut laajentaa tai syventää opinnäytetyötä. Ne kerättiin jatko- ja kehittämis ehdotuksiksi.

- 1) Erityistä tukea tarvitsevien lasten monikulttuuristen perheiden kanssa toteutettava kasvatuskumppanuus.

- 2) Monikulttuuristen perheiden kanssa tehtävää yhteistyötä ja kommunikointia tukevan materiaalin tekeminen toiminnallisena oppinnäytetyönä.
- 3) Monikulttuuristen vanhempien osallisuuden lisääminen varhaiskasvatuksessa ja kasvatuskumppanuudessa. Jatkotutkimuksen voisi tehdä siitä, kuinka voitaisiin järjestää toimintaa, joka vahvistaa monikulttuuristen vanhempien osallisuutta. Tätä toivetta esitettiin loma-kehaastatteluissa varhaiskasvattajilta saamissa vastauksissa. Varhaiskasvattajilta löytyy varmasti paljon hyviä ideoita osallisuuden vahvistamiseen ja ne olisivatkin hyvä koota kaupungin päiväkotien yhteiseksi tietopankiksi. Sitä voisi toteuttaa yhteistyössä esimerkiksi sosionomi-opiskelijoiden kanssa. Jotta työelämälähtöisyys olisi mahdollisimman tiivistä, voisi eri päiväkodeilla olla omat teemansa, joita työstetään opiskelijoiden kanssa. Tieto on tehty jaettavaksi.

Oppinnäytetyön aihe ja opas keräsivät ennakkoon paljon kiinnostusta varhaiskasvattajilta ja lasten parissa työskenteleviltä ammattihenkilöiltä. Aihe koettiin edelleen prosessin päätyttyä tärkeäksi ja oppaalle todettiin olevan tilausta ajankohtaisuutensa vuoksi. Päijät-Hämeen maahanmuutto-ohjelman raportin (Päijät-Häme 2015, 16) mukaan maahanmuuttajia on tullut Suomeen viime vuosina paljon, viime syksynä kymmeniä tuhansia. Lahden osuus Suomen vuosittaisesta pakolaiskiintiöstä (1050 henkilöä) on ollut 20 pakolaista. Loppuvuodesta 2015 Lahteen sijoitettiin 650 pakolaista kahteen eri vastaanottokeskukseen. Myönteisen oleskeluvan saaneista osa tulee jäämään ainakin alkuvaiheessa samalle seudulle, jolle on saapunut. Näin ollen on selvää, että kunnan haasteet palveluiden järjestämiseen lisääntyvät tulevaisuudessa.

LÄHTEET

- Andrew, M. & Ovaskainen, A. 2001. Vanhemmuuden roolikartan selkoversio. Teoksessa Rautiainen, M. (toim.) Vanhemmuuden roolikartta – Syvennä ja sovelle. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Arttijeff, M. 2015. Yhteistyötä ilman yhteistä kieltä – Tutkimus päiväkodin henkilöstön ja maahanmuuttajaperheiden välisestä yhteistyöstä. Kasvatustieteen Pro gradu-tutkielma. Lapin yliopisto [viitattu 25.10.2016]. Saatavissa: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61876/Arttijeff.Maria.pdf?sequence=2>
- Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Tammi.
- Heinämäki, L. 2004. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa – Erityispäivähoito – lapsen mahdollisuus. Stakesin oppaita 58. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Holappa, K. 2014. Lastentarhanopettajan interkulttuurinen kompetenssi ja kasvu – kertomuksia kulttuurien kohtaamisesta päiväkodissa. Kasvatustieteen pro gradu-tutkielma. Oulu: Oulun yliopisto [viitattu 9.9.2016]. Saatavissa: <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201405011341.pdf>
- Hovi-Pulsa, R. 2011. Arkilähtöinen perhetyö – strukturoitua avoimuutta. Sosiaalipedagogiikan lisensiaattityö. Itä-Suomen yliopisto: Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta, Yhteiskuntatieteiden laitos [viitattu 9.9.2016]. Saatavissa: http://publications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20120001/urn_nbn_fi_uef-20120001.pdf
- Härkönen, U. 2009. Pedagogical systems theory and model for sustainable human development in early childhood education and care (ECEC). Journal of Teacher Education for Sustainability, 11 (2), 77–86 [viitattu 10.8.2016]. Saatavissa: <https://www.degruyter.com/downloadpdf/j/ites.2009.11.issue-2/v10099-009-0042-1/v10099-009-0042-1.xml>

Jokikokko, K. 2002. Interkulttuurinen kompetenssi apuna kulttuurien kohdatessa. Teoksessa Räsänen, R., Jokikokko, K., Järvelä, M-L. & Lamminmäki-Kärkkäinen, T. (toim.) Interkulttuurinen opettajankoulutus – Utopiasta todellisuudeksi toimintatutkimuksen avulla. Oulu: Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden ja opettajakoulutuksen yksikkö [viitattu 14.9.2016]. Saatavissa: <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9514268075.pdf>

Jokikokko, K. 2010. Teacher's intercultural learning and competence. Academic dissertation. Oulu: University of Oulu, Faculty of Education [viitattu 9.9.2016]. Saatavissa: <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789514263705.pdf>

Järvi, I. 2007. Monikulttuurinen varhaiskasvatus – Pääkaupunkiseudun toimintamalli ja työmenetelmiä. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA MONIKU-hanke. Helsinki: MONIKU.

Kaarniemi, H. 2012. Monikulttuurisia kohtaamisia – Opas varhaiskasvatuksen arkeen. MONIKKO – monikulttuurisen kasvatustyö, kotoutumisen ja opetuksen kehittäminen-hanke. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto [viitattu 1.11.2016]. Saatavissa: http://wanda.uef.fi/tkk/liferay/projektit/monikko/mag/monikko_monikulttuurisia_kohtaamisia_verkko.pdf

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Stakes oppaita 63. Helsinki: Stakes.

Kivijärvi, T. 2012. Maahanmuuttajataustaisen lapsen ja perheen tukeminen. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus, 246–259.

Kuittinen, S. & Isosävi, S. 2013. Vanhemmuus ja pienten lasten hoiva eri kulttuureissa. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., Fågel, S. & Säävälä, M. (toim.) Olemme muuttaneet ja kotoudumme – Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983. Annettu Helsingissä 8.4.1983 [viitattu 30.8.2016] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20lapsen%20huollosta%20ja%20tapaamisoikeudesta>

Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 13.4.2007 [viitattu 30.8.2016] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>

Opetushallitus. 2016. Vasu2017 – varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistaminen [viitattu 30.8.2016]. Saatavissa: http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetus-suunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/varhaiskasvatus

Paavola, H. 2007. Monikulttuurisuuskasvatus päiväkodin monikulttuurisessa esiopetusryhmässä. Tutkimuksia 283. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteellinen tiedekunta [viitattu 14.7.2016]. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19984/monikult.pdf?sequence=1>

Paavola, H. & Talib, M-T. 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Pernaa, M. 2014. Monikulttuurisuus on arkea varhaiskasvatuksessa. Tesso – Sosiaali- ja terveystieteellinen aikakauslehti [viitattu 9.9.2016] Saatavissa: <http://tesso.fi/artikkeli/monikulttuurisuus-arkea-varhaiskasvatuksessa>

Poikonen, P-L. & Lehtipää, R. 2009. Päivähoidon ja kodin jaettu kasvatus-tehtävä: Kasvatuskumppanuus perheen voimavarana. Teoksessa Rönkä, A., Malinen K. & Lämsä, T. (toim.) Perhe-elämän paletti – Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Päijät-Häme. 2015. Päijät-Hämeen maahanmuutto-ohjelma 2016-2020 [viitattu 25.8.2016]. Saatavissa: <http://www.paijat-hame.fi/wp-content/uploads/2016/04/Maahanmuutto-ohjelma2016-2020.pdf>

Raunio, M., Säävälä, M., Hammar-Suutari, S. & Pitkänen, P. 2011. Monikulttuurisuus ja kulttuurien välisen vuorovaikutuksen areenat. Teoksessa Pitkänen, P. (toim.) Kulttuurien kohtaamisia arjessa. Jyväskylä: Bookwell Oy.

Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.

Savolainen, S. 2008. Päiväkotikasvatus monikulttuurisessa työskentelyympäristössä. Sosiaalipedagogiikan pro gradu-tutkielma. Kuopio: Kuopion yliopisto, Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos [viitattu 15.7.2016]. Saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20090064/urn_nbn_fi_uef-20090064.pdf

Sisäministeriö. 2016. Kotoutuminen [viitattu 25.8.2016]. Saatavissa: <http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/kotoutuminen>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2008. Varhaiskasvatus vuoteen 2020 – Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:72. Helsinki: Yliopistopaino [viitattu 5.7.2016]. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/113634/Selv200772.pdf?sequence=1>

Tikka-Uguccioni, J. 2016. Monikulttuurinen varhaiskasvatusympäristö: ”Kasvetaan kahden kulttuurin kansalaisiksi”. Varhaiskasvatustieteen pro gradu-tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen laitos [viitattu 23.9.2016]. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/49035/URN:NBN:fi:juu-201603091802.pdf?sequence=1>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käytäntö Suomessa. [viitattu 14.7.2016]. Saatavissa: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Valli, R. 2007. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin – metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Varhaiskasvatustslaki 108/2016. Annettu Helsingissä 29.1.2016 [viitattu 30.8.2016]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/1973/19730036?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=varhaiskasvatustslaki>

Varhaiskasvatustslaki 580/2015. Annettu Helsingissä 8.5.2015 [viitattu 30.8.2015]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/1973/19730036?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=varhaiskasvatustslaki>

Varhaiskasvatustssuunnitelman perusteet. 2005. Stakes oppaita 56. Helsinki: Stakes.

Varhaiskasvatustssuunnitelman perusteet. 2016. Opetushallitus [viitattu 31.10.2016]. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatustssuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Varsa, M. 2014. Esiopetuskelpoisuus ja sosionomit – Varhaiskasvatustsessa työskentelevien Talentian jäsenten kiinnostus toimia esiopetusta antavana lastentarhanopettajana [viitattu 23.8.2016]. Saatavissa: http://www.talentia.fi/files/3900/Esiopetuskyselyn_2014_raportti.pdf

Vasu2017-luonnos. 2016. Varhaiskasvatustssuunnitelman perusteet luonnos [viitattu 6.9.2016]. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/177856_Varhaiskasvatustssuunnitelman_perusteet_2016_LUONNOS.pdf

Venninen, T., Leinonen, J., Rautavaara-Hämäläinen, M. & Purola, K. 2011. Lähes aina haettaessa sanotaan, että ihan ok päivä – mitä se lopulta tarkoittaa? Lasten vanhempien ja henkilökunnan osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Työpapereita 2012:2. Helsinki: Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

YK:n yleissopimus. 1991. Yleissopimus lapsen oikeuksista [viitattu 30.8.2016]. Saatavissa: https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

LIITTEET

LIITE 1 SAATEKIRJE SÄHKÖISEN LOMAKEHAASTattelun POHJA VARHAISKASVATTAJILLE

Hei!

Olemme sosionomiopiskelijoita Lahden ammattikorkeakoulusta. Toiminnallisen opinnäytetyömme, jonka toteutamme syksyllä 2016, aiheena on **monikulttuurinen kasvatuskumppanuus**. Tuotamme opinnäytetyösämme oppaan lahtelaisille varhaiskasvattajille monikulttuuristen perheiden kanssa toteutettavaan kasvatuskumppanuuteen. Jotta opas olisi mahdollisimman arkilähtöinen, keräämme tutkimukseemme aineistoa kahdella lomakehaastattelulla. Ne suunnataan varhaiskasvatushenkilöstölle ja monikulttuurisille vanhemmille. Otannassa on 11 päiväkotia eri puolilta Lahtea. Toimeksiantajamme on Lahden kaupungin varhaiskasvatuspalvelut, yhteyshenkilönä on S2-lastentarhanopettaja Katja Rinne. Lomakehaastatteluun on myönnetty tutkimuslupa 9.9.2016 palvelupäällikkö Liisa Nurmen toimesta.

Pyytäisimme Teitä ystävällisesti jakamaan osaamistanne.

Jakelu- ja palautusohjeet liitteenä.

Valmiiseen opinnäytetyöhömmme voitte tutustua joulukuusta 2016 alkaen osoitteessa www.theseus.fi jonka lisäksi toimitamme sen Lahden kaupungin varhaiskasvatuspalveluille.

Kiitos mielenkiinnostanne!

Lisätietoa:

Virve Tomminen

Maria Tuutti

I Taustakysymykset

Valitse parhaiten sopiva vaihtoehto.

1. Työtehtäväsi varhaiskasvatuksessa?

Erityislastentarhanopettaja []

Lastentarhanopettaja []

Lastenhoitaja / Päivähoitaja []

Ryhmäavustaja []

Muu, mikä? _____

2. Kuinka paljon Sinulla on kokemusta monikulttuuristen perheiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä?

Alle 5 vuotta []

5–10 vuotta []

11–20 vuotta []

Yli 20 vuotta []

II Monikulttuurinen kasvatuskumppanuus:

1. Uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden luonnoksessa (2016, 24) sanotaan, että vanhemmilla on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsen hoitoon, kasvuun ja oppimiseen (löytyy myös Vasun perusteet 2005). Kuvaa kuinka toteutat edellä mainittua kasvatuskumppanuudessa monikulttuuristen vanhempien kanssa?

2. Millainen rooli monikulttuurisilla vanhemmilla on kasvatuskumppanuudessa?

3. Mitä käytäntöjä olet kokenut hyödyllisiksi monikulttuuristen perheiden kanssa työskennellessäsi?

III Kasvatuskulttuuri:

”Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestäväää kehitystä.” (Vasu2017-luonnos 2016, 22.)

”Monikulttuurisessa kasvatuskumppanuudessa kohtaavat erilaiset kasvatuskäsitykset. Päivähoidossa tulee ottaa huomioon kunkin perheen oma kulttuuritausta ja tukea vanhempia kasvattamaan lapsiaan kahden kulttuurin keskellä.” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 39–41.)

1. Kuvaa millaisia kokemuksia Sinulla on monikulttuuristen vanhempien odotuksista ja toiveista varhaiskasvatuksen suhteen?

2. Minkälaisissa päivittäisissä tilanteissa kasvatuskulttuurien väliset erot näkyvät?

IV Osallisuus:

”Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta kaikessa toiminnassa. Huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin vahvistaa huoltajien osallisuutta.” (Vasu2017-luonnos 2016, 22.)

1. Kuvaile miten osallistat (rohkaiset, kannustat, aktivoit...) vanhempia monikulttuurisessa kasvatuskumppanuudessa?

2. Kuinka monikulttuuristen vanhempien osallisuutta kasvatuskumppanuuteen voisi lisätä?

V Interkulttuurinen kompetenssi:

"Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Hyvään kulttuuriseen osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista." (Vasu2017-luonnos 2016, 16)

1. Millaisissa tilanteissa omat arvosi ja asenteesi ovat vaikuttaneet monikulttuurisen kasvatuskumppanuuden toteuttamiseen?

2. Mitkä tekijät vahvistaisivat omaa interkulttuurista kompetenssiasi?

3. Miten yhteistyö monikulttuuristen vanhempien kanssa on lisännyt interkulttuurista kompetenssiasi?

4. Mitä asioita toivoisit monikulttuurisen kasvatuskumppanuus-oppaamme sisältävän?

KIITOS VASTAUKSISTANNE!

LIITE 2 SAATEKIRJE JA LOMAKEHAASTATTELU
MONIKULTTUURISILLE VANHEMMILLE

Hyvät vanhemmat!

Olemme sosionomiopiskelijoita Lahden ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä **monikulttuurisesta kasvatuskumppanuudesta**. Laadimme päiväkodin henkilökunnan käyttöön oppaan, jota varten toivomme teidän jakavan mielipiteitänne suomalaisesta päivähoidosta.

Kysymyksiin vastataan ilman nimeä ja tiedot käsitellään luottamuksellisesti. Kysely palautetaan kirjekuoressa päiväkotiin 7.10.2016 mennessä.

Olisimme erittäin kiitollisia vastauksistanne.

Ystävällisin terveisin,

Virve Tomminen ja Maria Tuutti

Lahden ammattikorkeakoulu

Taustakysymykset:

1. Kuinka kauan perheenne on asunut Suomessa?
alle 2 vuotta []
2-5 vuotta []
5-10 vuotta []
yli 10 vuotta []
2. Kuinka kauan lapsenne on ollut suomalaisessa päivähoidossa?
1 vuoden []
2 vuotta []
3 vuotta []
4 vuotta []
5 vuotta []

1. Mistä asioista haluaisit kuulla lapsen päiväkotipäivästä?

2. Mitkä asiat tulisi sinun mielestäsi huomioida lapsenne päivähoi-
dossa?

3. Miten päiväkodin henkilökunta suhtautuu toiveisiinne? (esimerkiksi
uskonto, kulttuuri, arvot, kasvatus...)

4. Miten yhteistyö päiväkodin henkilökunnan kanssa mielestäsi toteutuu lapsesi päiväkodissa?

KIITOS VASTAUKSISTANNE!



Virve Tomminen
ja Maria Tuutti
Lahden ammatti-
korkeakoulu 2016

”KULTTUURIT EIVÄT KOHTAA

– IHMISET KOHTAAVAT”

Opas monikulttuuriseen kasvatus-
kumppanuuteen

Tekijät:

Virve Tommingen

Ja

Maria Tuutti

2016

Sisällysluettelo

Lukijalle	3
A-OSA	
Varhaiskasvatus	5
Monikulttuurisuus	7
Monikulttuurinen kasvatuskumppanuus	9
Kasvatuskulttuuri	11
Osallisuus	13
Interkulttuurinen kompetenssi	15
B-OSA	
<u>Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016</u>	
Kulttuurinen osaaminen	18
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	18
 <u>Kahden kulttuurin välissä</u>	
Kulttuurishokin vaiheet	19
 <u>Kasvatuskumppanuuden vaiheita</u>	
Hoidon aloituksen vaihe	20
Kasvatuskumppanuus hoitosuhteen aikana	21
 <u>Kohtaaminen</u>	
Tulkin kanssa toimiminen	22
 <u>Keskustelun tueksi</u>	23
<u>Kulttuurisia erityispiirteitä päivähoiton arjessa</u>	24
 <u>Linkkejä ja kirjallisuutta</u>	25
<u>Lähteet</u>	26

Lukijalle

Opas monikulttuurisesta kasvatuskumppanuudesta on laadittu osana sosionomi AMK opinnäytetyötämme ”Kulttuurit eivät kohtaa – ihmiset kohtaavat”. Varhaiskasvattajia ja monikulttuurisia perheitä on osallistettu oppaan sisällön tuottamiseen lomakehaastatteluiden muodossa. Lomakehaastattelut toteutettiin syksyllä 2016 Lahden kaupungin 11 päiväkodissa ja ne tuottivat paljon arvokasta tietoa oppaaseen. Monikulttuurinen kasvatuskumppanuus koettiin haastavaksi ja konkreettisia työkaluja sen toteuttamiseen tarvittiin. Tällä oppaalla pyritään vastaamaan näihin tarpeisiin ja toiveisiin.

Lomakehaastatteluista nousi esiin varhaiskasvattajien toiveita oppaan sisällöistä. Erityisesti tietous eri kulttuureista koettiin kiinnostavaksi. Oppaaseen ei haluttu määritellä, mitkä ovat yleisimmät kulttuurit varhaiskasvatuksessa ja mitä ovat kunkin kulttuurin erityispiirteet. Tällaisella ”valikoinnilla” olisi voitu helposti ajautua yleistyksiin ja stereotypioihin. Oppaassa on käsitelty kulttuurisia eroja länsimaisen ja itämaisen kulttuurien näkökulmasta. Kohtaaminen oli toinen teema, joka erottui varhaiskasvattajien toiveista. Kynnys siihen saattaa olla korkea esimerkiksi kielitaidon puuttumisen vuoksi. Myös oma kokemattomuus yhteistyöstä monikulttuuristen perheiden kanssa saattaa aiheuttaa varhaiskasvattajassa hämmennystä tai jopa pelkoa.

Opas on rakenteeltaan **kaksiosainen**, **A-osassa** käsitellään monikulttuurisen kasvatuskumppanuuden keskeisiä käsitteitä. Aukeaman vasemmalle sivulle on tehty lyhyt kooste käsitteestä ja sitä kuvaavat avainsanat. Oikealla puolella puhakupliin on koottu lomakehaastatteluista nousseita varhaiskasvattajien ja monikulttuuristen vanhempien autenttisia ajatuksia ja kokemuksia.

B-osaan koottiin käytännönläheisiä asioita, jotka on hyvä ottaa huomioon vanhempia kohdatessa. Siinä kerrataan lyhyesti, mitä uudessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa sanotaan kulttuurisesta osaamisesta ja yhteistyöstä huoltajien kanssa. Käsiteltävänä on myös monikulttuurisen perheen elämää kahden kulttuurin välissä sekä kasvatuskumppanuuden vaihteita. Päiväkodissa ilmenevät kulttuuriset erityispiirteet luovat toisinaan haasteita arkeen ja siksi nekin on nostettu osaksi opasta. Lomakehaastattelun vastauksissa toivottiin vinkkejä monikulttuuristen vanhempien kohtaamiseen etenkin silloin, kun yhteistä kieltä ei ole. Oppaassa on tietopaketti tulkin kanssa toimimisesta ja runko keskustelun tueksi.

Loppuun on koottu Linkkejä ja kirjallisuutta-osio, josta voi hakea lisätietoa esimerkiksi eri kulttuureista ja heidän näkemyksistään perheestä tai lastenkasvatuvihkosista eri kielillä.

A-osa

- Monikulttuurisen kasvatuskumppanuuden keskeiset käsitteet



1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatussuunnitelma on kolmitasoinen koostuen valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisesta ja lapsen omasta varhaiskasvatussuunnitelmasta. Varhaiskasvatuslaki on kaikkia näitä asiakirjoja ohjaava tekijä.

Laadukkaalla varhaiskasvatuksella tuetaan lapsen sosiaalisten taitojen ja tunne-elämän kehittymistä. Luovuuden ja mielikuvituksen herättely sekä lapsen omaan kulttuuri-identiteettiin ja lähiympäristöön tutustuminen ovat keskeisiä painopisteitä varhaiskasvatuksessa, jota toteutetaan sekä kotikasvatuksessa että varhaiskasvatuspalveluissa.

Elinikäinen oppiminen, koulutuksellisen tasa-arvon edistäminen sekä monipuolisen pedagogisen toiminnan järjestäminen ovat varhaiskasvatuksen keskiössä. Lasten kielellisestä ja kulttuurisesta taustasta riippumatta suomalaisen varhaiskasvatuksen tulisi olla yhdenmukaista. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen osallisuutta ja toimijuutta tulevana yhteiskunnan aktiivisena jäsenenä.

Avainsanat:



Varhaiskasvattajien ja huoltajien kokemuksia ja ajatuksia varhaiskasvatuksen suhteen:

"Osa vanhemmista odottaa hyvin koulumaista toimintaa, opettamista, jolloin vaatimukset varhaiskasvatuksen suhteen ovat ylimitoitettuja."

"Vanhemmat toivoo, että omalla lapsella on ystäviä, syö hyvin, oppii kuivaksi ja pukemaan itse, ihan tavallisia toiveita, jotka tuottavat iloa lapselle ja perheelle. Kun suomen kieli alkaa sujua, on se vanhemmille iloinen asia ja toisaalta eräänlainen helpotus."

Päiväkoti

"Vanhemmat ovat oman lapsensa asiantuntijoita, vaikka kulttuuri voi-kin tuoda kasvatukseen eroavaisuuksia."

"Ymmärtääkö lapseni kaiken, mitä aikuiset puhuvat hänelle?"

"Se, että lapsi viihtyy ja olo on turvallinen."

Koti

"Miten on pärjännyt sosiaalisesti muiden lasten kanssa?"

2 Monikulttuurisuus

Monikulttuurisuutta päiväkotiin tuo maahanmuuttajataustaiset lapset, heidän vanhempansa sekä varhaiskasvatushenkilöstö, johon voi kuulua maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä. Vaikka monikulttuurisuutta onkin päiväkodeissa enenevässä määrin, perustuu varhaiskasvatus kuitenkin yksikulttuuriin tapaan suunnitella ja toteuttaa sitä. Voidaankin siis esittää perusteltu kysymys siitä haluavatko maahanmuuttajat sitoutua valtaväestölle asetettuihin kasvatustavoitteisiin ja kokevatko he niitä itselleen tärkeiksi. Vastakkainasettelun mahdollisuus syntyy, mikäli perheen ja henkilöstön arvot sekä kasvatustavoitteet merkittävästi eroavat toisistaan.

Tehdyn tutkimuksen (Tikka-Uguccioni 2016) mukaan voidaan todeta, että mitä enemmän päiväkodissa on monikulttuurisia perheitä, sitä enemmän asia arkipäiväistyy ja perheiden kohtaaminen koetaan tasa-arvoisempaan. Monikulttuurisuus tulee toki huomioida kohtaamisissa, mutta sen korostaminen ei ole tarpeellista.

Avainsanat:



Varhaiskasvattajien ja huoltajien kokemuksia monikulttuurisuudesta päivähoidossa:

"Yhteisen kielen puuttuminen saattaa passivoida vanhempia."

"Vanhempien asiantun-
tijuuden huomiomi-
nen."

Päiväkoti

"Monikulttuuriset vanhem-
mat arvostavat lapsen var-
haiskasvatuksessa oppimia
asioita ja suomen kieltä."

"Koska lapsi on ulkomaalainen,
hoitajien pitää olla varmoja,
että lapsi ymmärtää heitä."

"Henkilökunta suhtautuu
oikein hyvin, olemme aina
löytäneet ratkaisun, joka
sopii kaikille."

Koti

"Ei meillä ole ollut sellaisia
toiveita. Samat tavat ja
säännöt on meidän lapsella."

3 Monikulttuurin kasvatuskumppanuus

Monikulttuurisen kasvatuskumppanuuden ja laadukkaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on saada lapsi kiinnittymään suomalaiseen yhteiskuntaan ja samalla hänen olevan myös ylpeä omasta kulttuuritaustastaan. On tärkeää huomioida se, millaisen perheen kanssa yhteistyötä toteutetaan. Toisinaan perheen kontaktit saattavat olla hyvinkin rajallisia ja kohtaamisten merkitys varhaiskasvattajien kanssa entisestään korostuu. Riittävät tiedot perheestä ja heidän kulttuuritaustasta helpottavat työskentelyä perheen kanssa. Molempipuolisella kiinnostuksella toistensa kulttuureihin, osapuolet viestivät lapselle yhteisöllisyyden merkitystä ja hyväksyvän ilmapiirin tärkeyttä.

Käydyissä keskusteluissa on tärkeää kertoa asioista vanhemmille konkreettisesti ja käytännönläheisesti unohtamatta kertaamisen ja toistamisen tärkeyttä. Päivittäisten lapsen tuomis- ja hakemistilanteiden lisäksi tarvitaan aikaa erikseen sovituille kasvatuskeskusteluille. Niissä voidaan avata arkitasoa syvällisemmin suomalaista varhaiskasvatusta ja sen sisältöjä sekä tutustua toistensa erilaisiin kasvatuskäsitteisiin.

Avainsanat:



Varhaiskasvattajien ja huoltajien ajatuksia monikulttuurisesta kasvatuskumppanuudesta:

"Pehmeä lasku hoidon aloitukseen tärkeää. Lapsi voi yhdessä vanhemman kanssa tulla totuttelemaan päivähoitoon, jolloin vanhemmatkin näkevät millaista päivähoito on."

"Päivittäiset kohtaamiset ovat tärkeitä. Niissä pitäisi olla riittävästi aikaa, jolloin voitaisiin käydä läpi sekä kodin että päiväkodin arkea."

Päiväkoti

"Ystävällinen katse ja hymy luovat yhteyttä, vaikkei yhteistä kieltä olisikaan."

"Haluaisin, että lapsi enemmän leikkisi suomalaisten lasten kanssa. Näin hän oppii suomea paremmin ja nopeammin."

"Miten lapseni päivä on sujunut?"

"Miten lapsi on käyttäytynyt?"

Koti

"Mitä minun täytyy kiinnittää huomiota?"

"Mitä lapseni on tuntenut?"

4 Kasvatuskulttuuri

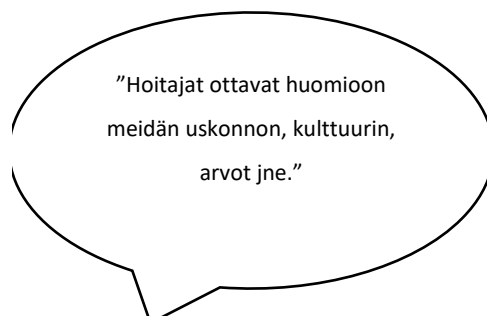
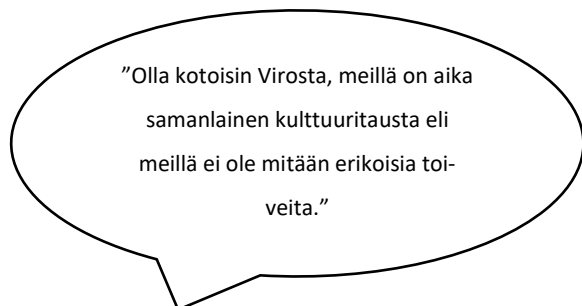
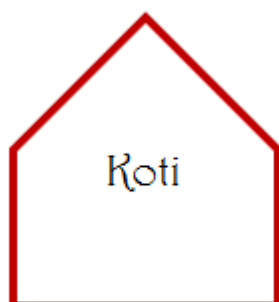
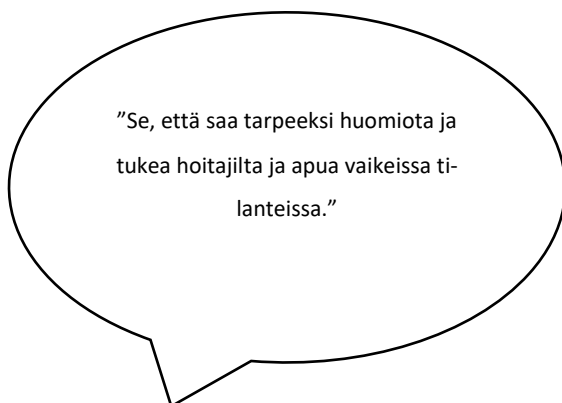
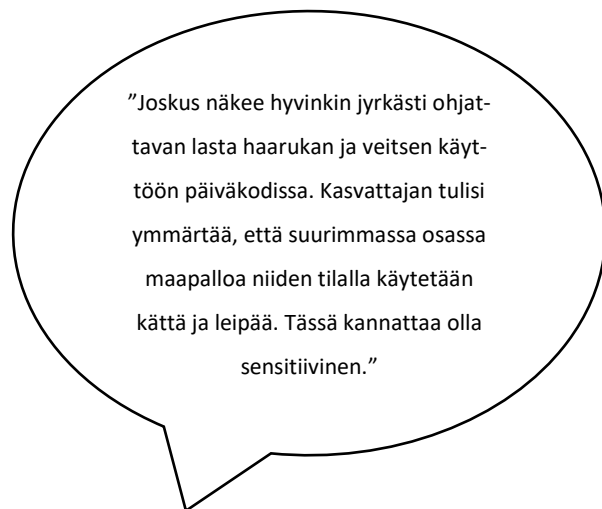
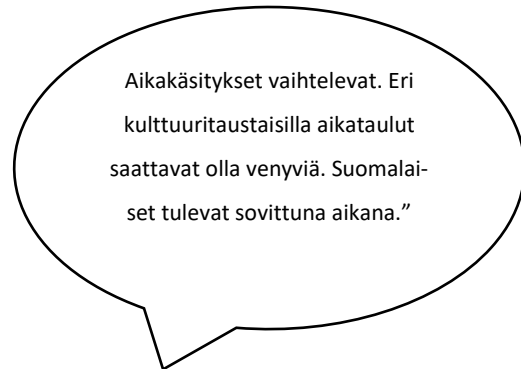
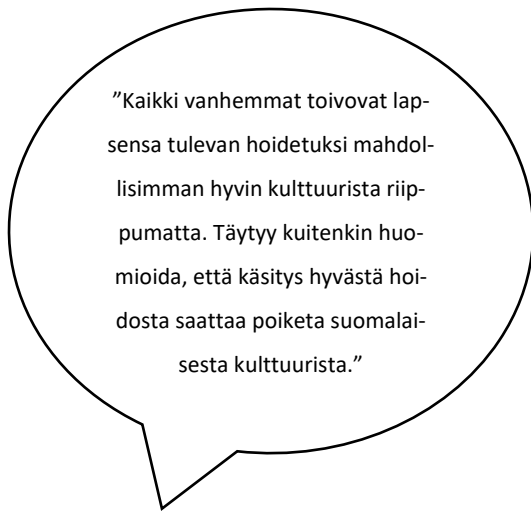
Monelle vieraasta kulttuurista Suomeen muuttaneelle perheelle suomalainen varhaiskasvatusjärjestelmä on vieras. Päivähoidossa vieraskielinen lapsi voi turvallisesti opetella sosiaalisia taitoja, suomen kieltä ja perusopetuksen vaatimia valmiuksia. Eri kulttuureista tulevilla perheillä saattaa olla erilaiset käsitykset kasvatuksesta, tämä on syytä huomioda myös päiväkodissa. Maahanmuuttaja-taustaisen perheen kanssa on tärkeää käydä kasvatuskeskustelut suomalaisen varhaiskasvatuksen periaatteista, muun muassa sen tasa-arvoisesta suhtautumisesta lapsein sukupuolesta riippumatta. Päivähoidossa tulee ottaa huomioon kunkin perheen oma kulttuuritausta ja tukea vanhempia kasvattamaan lapsiaan kahden kulttuurin keskellä.

Kulttuurilla selittäminen ei oikeuta lapsen fyysiseen kurittamisen ja laiminlyöntiin. Suomen lait ja asetukset suojaavat samalla tavalla niin kantasuomalaista lasta kuin maahanmuuttajalastakin. Pelkkä lakien korostaminen ei riitä, vaan kasvatuskeskusteluissa tulisi pohtia yhdessä vanhempien kanssa vaihtoehtoja ja keinoja, miten lapselle asetetaan rajoja Suomen laissa hyväksyttävällä tavalla.

Avainsanat:



Varhaiskasvattajien ja hoitajien ajatuksia kasvatuskulttuurista ja kulttuurieroista:



5 Osallisuus

Perheiden rakenne saattaa olla muuttunut Suomeen muutettaessa ja vanhempien roolit voivat olla erilaiset kuin ennen. Jopa määritelmät lapsuudesta ja vanhemmuudesta saattavat poiketa suomalaisesta tai puuttua kokonaan. Uusista kulttuureista tulevia perheitä kohdatessaan varhaiskasvattaja joutuu etsimään uusia menetelmiä siihen, miten tasavertaisuus toteutuu ja miten vanhempien osallisuutta voidaan lisätä. Perheen omille näkemyksille ja toiveille tulee jättää riittävästi tilaa ja heidän kykyä ja pätevyyttä päätöksen tekoon tulee tukea.

Tutkimuksessa osallisuudesta (Venninen, Leinonen, Rautavaara-Hämäläinen & Purola 2011) varhaiskasvatushenkilöstö kokee vanhempien osallisuuden esteiksi vanhempien kiireen, asenteet ja puutteellisen tietämyksen päiväkodin arjesta. Myös erilainen kieli- ja kulttuuritausta sekä kasvatuserot hankaloittavat myös osaltaan vanhempien osallisuuden toteutumista. Monikulttuuriset vanhemmat puolestaan nostivat suurimmiksi osallisuuden esteiksi henkilökunnan kiireen, vaihtuvuuden ja tiedonkulun haastavuuden.

Avainsanat:



Varhaiskasvattajien ja huoltajien kokemuksia ja näkemyksiä osallisuudesta:

"Vanhempien osallisuutta voi lisätä kertomalla heille, että monikulttuurisuuskasvatus on osa varhaiskasvatusta ja heidän tietämystään olisi mahdollista hyödyntää sen toteuttamisessa."

"Keskustelen yhdessä vanhempien kanssa päiväkodin ja kodin toimintatavoista. Yhdessä pohdimme mitä esim. kodin mukavista jutuista voisi tuoda päiväkotiin ja päinvastoin."

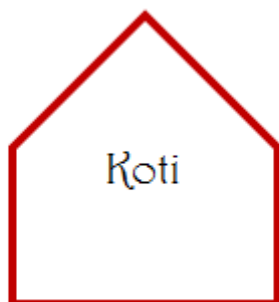
"Vanhemmat ovat ehkä enemmänkin ujoja kuin haluttomia. Heitä täytyy pyytää mukaan, ihan pikku juttuihin ja arkisiin asioihin. Saamisen ilo on molemminpuolinen, mutta tähän vaikuttaa koko tiimin ja työyhteisön asenne."



"Henkilökunta kuuntelee ja ottaa vastaan toivomuksia, huomautuksia yms."

"Tosi hyvin, aina kun on mahdollisuus keskustella."

"Uusi systeemi (paljon lapsia, tiukka ohjelma, vähän aikaa) on ottanut "rentouden" henkilökunnan kanssa seurustelusta"



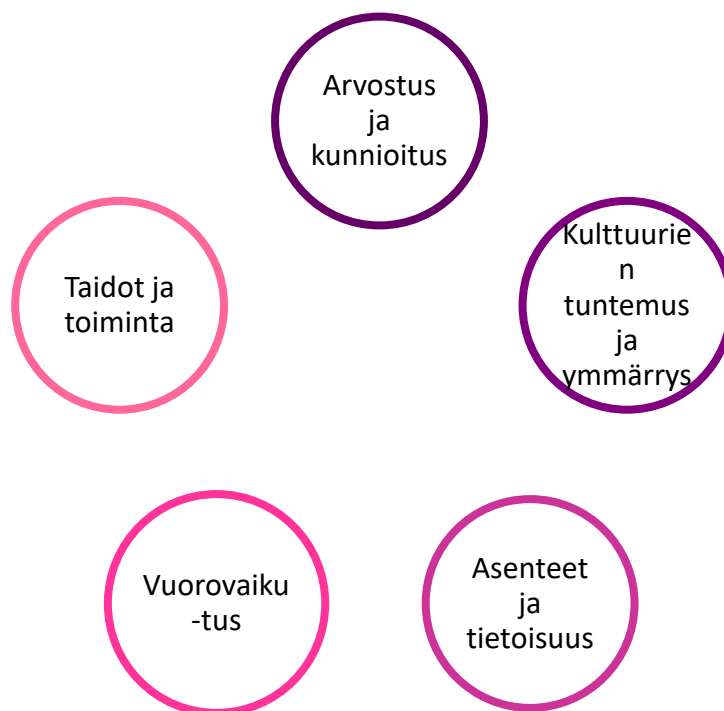
6 Interkulttuurinen kompetenssi

Interkulttuurinen kompetenssi rakentuu tiedollisista, taidollisista, asenteellisista ja toiminnallisista ulottuvuuksista. Kyseessä on oppimisprosessi, jonka tavoitteena on kasvaa moninaisuuden ymmärtämiseen ja kunnioittamiseen.

Asenteet kehittyvät jo hyvin varhain ja siksi niiden muuttaminen onkin haastavinta sekä pitkäkestoista. **Tietoisuus** puolestaan on paitsi oman, myös vieraan kulttuurin tuntemista niiden omine erityispiirteineen. **Taitoina** voidaan pitää monipuolisia vuorovaikutustaitoja sekä kykyä tarkastella asioita monesta eri näkökulmasta. Kun edellä mainitut ulottuvuudet ovat hallinnassa, voidaan siirtyä **toimintaan**. Se perustuu globaaliin tietoisuuteen, toiminnan kuitenkin rajautuessa paikalliselle tasolle. Toiminnan kohteena ovat esimerkiksi tasa-arvoisuus ja yhteneväiset ihmisoikeudet.

Interkulttuurinen kompetenssi mahdollistaa laadukkaan yhteistyön ja vuorovaikutuksen monikulttuurisessa kohtaamisessa. Ilman sen omaksumista ihmissuhteita saattaa leimata rikkonaisuus ja väärinymmärrykset. Interkulttuurinen kompetenssi avaa tietoisuuden uusista kulttuureista sekä dialogisuuden ja uudenlaisen mahdollisuuden yhteistyöhön.

Avainsanat:



Varhaiskasvattajien ja huoltajien ajatuksia kulttuurisesta osaamisesta:

"Vaikka vanhempi tulisikin jostain eri kulttuurista, niin siitä huolimatta heidät kohdataan yksilöinä. Ei vain oman kulttuurin edustajana."

"Vanhemmilta voi oppia uutta heidän kulttuuristaan ja lisätä omaa yleissivistystä."

Päiväkoti

"Halu tutustua toisiin kulttuureihin ja oppia niistä sekä sensitiivinen kohtaaminen vahvistavat kulttuurista osaamista."

"Mielestäni meidän päiväkodissa toiveemme otetaan erinomaisesti vastaan."

"Yhteistyö on ihan ok."

Koti

"Toivottavasti asianmukaisesti.. vaikea vastata kun en ole kärppäsenä seinässä..."

Muistiinpanoja:

B-osa

- Kulttuurinen osaaminen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa
- Käytännön vinkkejä monikulttuuriseen kasvatuskumppanuuteen



7 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016

Uusi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet valmistui lokakuussa 2016. Se velvoittaa kunnan, kuntayhtymän tai palveluntuottajan laatimaan paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman, joka tulee ottaa käyttöön 1.8.2017. (Opetushallitus 2016.)

7.1 Kulttuurinen osaaminen

Kulttuurinen osaaminen on osa varhaiskasvattajan laaja-alaista osaamista. He toimivat lapsille esimerkkinä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden kohtaamisissa. Varhaiskasvatuksessa opituilla taidoilla on merkitystä lapsen omaksuessa ja mahdollisesti muuttaessa kulttuuria. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 22.)

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 22–23.)

7.2 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Varhaiskasvatussuunnitelmassa kasvatuskumppanuudesta käytetään nimitystä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö. Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 32–33.)

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 48.)

8 Kahden kulttuurin välissä

Varhaiskasvattajan on hyvä tiedostaa monikulttuuristen perheiden kanssa toimiessa kulttuurishokin eri vaiheet. Uuteen ympäristöön sopeutuminen on prosessi, johon sisältyy eri vaiheita. Ihmisen käyttäytyminen vaihtelee riippuen vaiheesta ja se saattaa vaikuttaa myös kasvatuskumppanuuden toteutumiseen. Jokaisen prosessi on luonnollisesti yksilöllinen ja siihen vaikuttaa esimerkiksi maahanmuuton syy. Kaikkein haastavin tilanne on ihmisillä, jotka joutuvat lähtemään kotimaastaan pakon edessä. Uudessa kotimaassa ympäristötekijöillä on suuri vaikutus prosessin etenemiseen. Suomen kielen oppiminen, perheen tukiverkostot ja myönteinen ilmapiiri tukevat kotoutumista.

8.1 Kulttuurishokin vaiheet

- **Kuherruskuukausivaiheessa** ihminen kokee uuden ympäristön myönteisenä ja näkee omat mahdollisuutensa elämään optimistisesti. Usko kielen oppimiseen ja sopeutumiseen on korkeimmillaan. Uusi, turvallinen ympäristö saattaa painaa ikävät muistot entisestä kotimaasta taka-alalle.
- **Torjuntavaiheessa** ihmisen suhtautuminen muuttuu vihamieliseksi ja turhautuneeksi. Hankaluudet uuden elämän aloittamiseen alkavat konkretisoitua ja oma kulttuuri alkaa näyttäytyä ylivertaiselta suomalaiseseen verrattuna. Ulkopuoliselle tilanne saattaa kuitenkin näyttäytyä erilaisena ja voi vaikuttaa jo siltä, että asiat ovat hyvin. Torjuntavaiheessa ihminen ymmärtää tilanteensa pysyvyyden ja statuksensa maahanmuuttajana.
- **Tasapainonhakuvaiheessa ja useamman kulttuurin hallintavaiheessa** ajatukset neutralisoituvat ja ihminen näkee myönteisiä sekä kielteisiä ajatuksia niin omassa kuin suomalaisessakin kulttuurissa. Mahdollisuudet ja rajoitukset alkavat selkiytyä ja jäsentyä. Kaksi kulttuuria arvoineen, kielineen ja tapoineen kulkevat luonnollisemmin rinnakkain.

9 Kasvatuskumppanuuden vaiheita

9.1 Hoidon aloituksen vaihe

- Jo päiväkodin valintavaiheessa tulisi pohtia, mikä on lapsen kehityksen kannalta suotuisin vaihtoehto. Esimerkiksi **lapsen omaa äidinkieltä puhuva työntekijä** saattaa helpottaa sekä lapsen sopeutumista että perheen kanssa asiointia. Huomioitavaa kuitenkin on, että lapsen ryhmässä olisi hyvä olla **riittävä määrä suomea äidinkielenään** puhuvia lapsia.
- **Tutustumisaika päiväkotiin** tulisi olla riittävän pitkä. Vanhempien olisi hyvä tutustua päiväkodin arkeen osallistumalla lapsen kanssa toimintaan. Se auttaa vanhempaa ymmärtämään päiväkodin käytänteitä ja varhaiskasvattajia havainnoimaan kuinka vanhempi lapsensa kanssa toimii. Perheen kanssa käydään läpi **päiväkodin tilat** ja kerrotaan minkälaista toimintaa niissä järjestetään.
- **Omahoitajan nimeäminen**, mahdollisuuksien mukaan, tuo lapselle turvaa hoidon alkuvaiheeseen ja selkeyttää kasvatuskumppanuuden toteuttamista perheen kanssa.
- **Päivä- ja viikkojärjestys** kuvina auttavat lasta ja perhettä hahmottamaan päiväkodin arkea.
- Perheen kanssa sovitaan **tiedotuskäytänneistä**. Onko mahdollista saada tiedotteita omalla äidinkielellä? Käytetäänkö tiedottamiseen kuvia tai reissuvihkoa? Tiedottaminen olisi kuitenkin aina hyvä tehdä sekä suullisesti että kirjallisesti. Korostetaan vanhemmille, että kysyminen on sallittua eikä varhaiskasvattajat auktoriteettina ole kaikkietäviä.
- **Kotikäynti** tarjoaa mahdollisuuden tutustua perheen kotiin, kulttuuriin ja tapaan kasvattaa lasta. Esimerkiksi **ensimmäisen varhaiskasvatuskeskustelun** voi pitää lapsen kotona. Kotikäynnin yhteydessä voidaan tutustua perheen ruutiineihin sekä lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen tutussa ympäristössä.
- **Perheen tapoja** kunnioitetaan päivähoidossa. Varhaiskasvatuksessa tuodaan esiin myös suomalaisen kulttuurin tapoja ja ohjataan vanhempia kasvattamaan lasta kahden kulttuurin välissä. Kulttuurien arvottamista tulee kuitenkin välttää.

9.2 Kasvatuskumppanuus hoitosuhteen aikana

- **Mitä kuuluu? Onko kaikki hyvin?** Havainnoimalla ja kysymällä varhaiskasvattaja huolehtii vanhemman kyvystä olla vanhempi ja samalla tukee lapsen hyvinvointia.
- **Päivittäiset kohtaamiset** luovat pohjaa luottamukselliselle kasvatuskumppanuudelle. Perheen asiantuntijuutta lapsesta tulee kunnioittaa. Avoin suhtautuminen vanhempiin ja heidän toiveidensa arvostaminen lisäävät osallisuutta kasvatuskumppanuudessa. Jo pelkkä katse, hymy ja tervehtiminen vanhemmalle viestivät huomioimisesta, vaikkei yhteistä kieltä olisikaan. Myönteiset kokemukset, uskallus heittäytyä ja onnistumiset kannustavat aktiiviseen vuorovaikutukseen. Kasvatuskumppanuus on aina varhaiskasvattajan vastuulla.
- **Vuoropuhelu** vanhempien kanssa jatkuu koko hoitosuhteen ajan. Vaikka varhaiskasvattajille jotkut asiat saattavat olla tavanomaisia, ovat ne vanhemmille ainutlaatuista tietoa juuri heidän lapsestaan. Varhaiskasvattajan omalla myönteisyyteen keskittyvällä asenteella rakennetaan luottamuksellista suhdetta, jossa mahdollistuu myös vaikeiden asioiden esiin tuominen. On kuitenkin vältettävä liiallista ongelmakeskeisyyttä ja nostettava esiin myös lapsen onnistumisia. Avoimuus mahdollistaa vanhempien aidon kuulemisen ja tarjoaa varhaiskasvattajille arvokasta tietoa lapsesta ja perheestä. Tällöin vältetään turhilta tulkinnoilta.
- **Varhaiskasvatuskeskustelu** käsitteenä tulee avata vanhemmille. Joissain kulttuureissa kasvatuskeskustelut liittyvät tilanteisiin, joissa lapsen käytös on ollut huonoa. On syytä painottaa, että keskustelut käydään kaikkien perheiden kanssa. **Keskustelun tarkoitus, tavoitteet ja sisällöt** voidaan käydä etukäteen läpi, jotta perheellä on mahdollisuus valmistautua siihen. Perhekäsitys saattaa olla laajempi eri kulttuureissa, joten on hyvä tuoda esiin ketkä keskusteluun voivat osallistua.
- **Tulkkia** käytettäessä on hyvä huomioida paikkakunnan kieliyhteisön koko. Joskus vanhemmat saattavat kieltäytyä tulkista sen vuoksi, että he pelkäävät perheen sisäisten asioiden leviävän ulkopuolisille. Tulkkina ei saa toimia sukulainen tai ystävä. Vaitiolovelvollisuus, puolueettomuus ja ulkopuolisuus ovat osa tulkin ammattisäädöksiä.

10 Kohtaaminen

- Maahanmuuttajaperheitä kohdellaan samalla tavalla kuin suomalaisia perheitä.
- Puhuttaessa suomea artikuloidaan hitaasti ja pidetään katsekontakti.
- Tarvittaessa käytetään kehonkieltä, kuvia ja piirroksia hahmottamaan asiaa.
- Kertaamalla varmistetaan asian ymmärtäminen.
- Vaitiolovelvollisuutta on syytä korostaa, se koskee kaikkia perheitä.

10.1 Tulkin kanssa toimiminen

- Vanhemman kanssa on hyvä sopia tulkin tilaamisesta etukäteen. Mikäli mahdollista, tulee perheen kanssa käydä keskustelu tulkin eettisistä periaatteista. Paperisena versiona ne löytyvät eri kielillä Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton sivuilta. Tulkkia käytettäessä tulee varmistaa tarkoin mitä kieltä vanhemmat puhuvat. Kuten Suomessakin, on kielissä paikallisia murre-eroja.
- Keskustelun alussa kannattaa tuoda esiin keskustelulle sovittu aika ja sen sisällöt. Tulkit yleensä laskuttavat kokonaisista tunteista. Mikäli keskusteltavia asioita on paljon, kannattaa niitä priorisoida miettimällä millä tiedoilla pääsee perheen kanssa alkuun ja mitä voidaan kysyä myöhemmin. Kaikkea ei tarvitse tietää heti.
- Keskusteluun valmistaudutaan jäsentämällä ja suunnittelemalla keskustelun runko. Näin pysytään aikataulussa ja sovitut asiat tulee käsiteltyä.
- Keskustelussa katse ja puhe kohdistetaan asiakkaaseen, ei tulkkiin. Hänen tehtävänä on tulkata keskustelu mitään pois jättämättä tai lisäämättä. On siis tärkeää puhua vain se, minkä haluaa tulkattavan.
- Puhe kannattaa rytmittää niin, että tulkattavaa tulee korkeintaan kaksi lausetta kerrallaan. Tulkki saattaa tehdä muistiinpanoja keskustelun aikana, mutta ne hävitetään sen jälkeen.
- Suomalainen tapa ilmaista asioita on usein lyhyt ja asiapitoinen. Tulkattuna asian esittäminen saattaa vaikuttaa pidemmältä. Ammattisanastoa kannattaa välttää silloin, kun se on mahdollista, jotta väärinymmärryksiltä välttyttäisiin.

11 Keskustelun tueksi

- Ennen keskustelua vanhempien kanssa käydään läpi, ketkä voivat osallistua siihen.
- Luku- ja kirjoitustaidon varmistaminen on hyvä kysyä, jotta voidaan varata keskustelun tueksi sopivaa selkokielistä ja kuvallista materiaalia. Keskustelun tukena voi käyttää esimerkiksi Vanhemmuuden roolikarttaa, josta löytyy eri kielillä selkoversioita.
- Omien kysymyksien lisäksi tulee varhaiskasvattajalla olla aikaa myös kuunnella. Tulkin kanssa toimiessa aikaa kuluu huomattavan paljon enemmän.

11.1 Perhesuhteet

- Mitkä ovat lapsen nimet ja kuinka ne lausutaan? Millä nimellä vanhemmat toivovat lastansa puhuteltavan? Kuinka nimi lausutaan?
- Kuinka monta lasta perheessä on? Minkä ikäisiä?

11.2 Lapsen historia

- Mistä perhe on muuttanut Suomeen? Kuinka kauan perhe on asunut Suomessa? Millaiset ovat olleet perheen vaiheet Suomeen tultaessa? Onko varhaiskasvatus palveluna tuttu?

11.3 Uskonto ja perinteet

- Miten perheen uskonto huomioidaan päiväkodissa? Vaikutukset ruokavalioon? Vietetäänkö syntymäpäivää? Voiko lapsi osallistua päiväkodin juhliin? Voiko lapsi osallistua musiikkihetkiin? Onko tanssiminen sallittua? Millaisia juhlia perheen kotona vietetään? Saako lapsi mennä uimaan?

11.4 Kieli

- Osaako lapsi puhua omaa äidinkieltään? Mitkä ovat perheessä käytetyt kielet?

11.5 Media

- Saako lasta valokuvata? Saako lapsi katsoa tv:tä?

12 Kulttuurisia erityispiirteitä päiväkodin arjessa

(kursiivilla varhaiskasvattajien haastatteluvastauksia)

12.1 Pukeminen ja ulkoilu

"Joskus täytyy kertoa mitkä ovat villasukat ja miksi ne ovat talvella hyvät olla olemassa."

"Ymmärrys siihen etteivät esim. kaikki lapsen vaatehuollolliset asiat ole ihan asianmukaisia. Jos ei ole eletty vuottakaan suomen ilmastossa tästä ei ole kokemusta. Taloudelliset resurssit voivat myös rajoittaa vaatteiden hankkimista."

Monikulttuuriset perheet tarvitsevat tukea ja opastusta sopeutuakseen uuteen kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Monille perheille voi tulla yllätyksenä Suomen vaihteleva ilmasto. Kuvakorttien ja yksinkertaisten ja selkeiden lauseiden avulla perheille kerrotaan säänmukaisesta pukeutumisesta päiväkodissa.

12.2 Uskonto ja kulttuuri

"Lähinnä konkreettisia eroja on juurikin eri uskontojen tuomissa rajoitteissa ruoka-aineiden tai uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistumisien kohdalla."

Varhaiskasvatus henkilöstöltä edellytetään tietoa toisista kulttuureista ja erilaisista katsomuksista sekä taitoa ymmärtää asioita eri näkökulmista. Kasvatust keskustelussa yhdessä vanhempien kanssa keskustellaan lapsen vakaumuksesta, jonka perusteella katsomuskasvatusta toteutetaan. Vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat ovat luonteva tapa tutustua katsomuksiin.

12.3 Kieli

"Kielettömän lapsen kohdalla on suurin haaste auttaa lasta oikeasti pääsemään osalliseksi lapsiryhmään - ystävyys, kaveruus."

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea lapsen äidinkielen oppimista suomen tai ruotsin kielen lisäksi. Äidinkielen vahvistuminen tukee myös suomen kielen (tai ruotsin) kehittymistä. Päivähoidossa voidaan ohjeistaa vanhemmat puhumaan äidinkieltä ja luottamaan siihen, että lapsi kuulee suomen kieltä riittävästi hoitopäivän aikana. Äidinkielen säilyminen uudessa ympäristössä vaatii aktiivista työtä vanhemmilta.

12.4 Lasten kasvat

”Eroavaisuuksia on mielestäni eniten rajoissa, joita lapsille asetetaan. Monikulttuurisissa perheissä tässä saatetaan olla höllempiä.”

”Toisaalta on myös pitänyt vahvasti puolustaa lapsen etua ja kertoa miten lapsia saa kohdella, esim. ruumiillinen kurittaminen (tukistaminen) on kiellettyä.”

Monikulttuuriset vanhemmat kokevat, että suomalainen vanhemmuus on enemmän neuvottelua. Kulttuurisilla eroilla ei voi selittää lapsen fyysistä kurittamista tai laiminlyöntiä. Esimerkiksi Venäjällä lapsen fyysinen kurittaminen ei ole rangaistava teko. Yhdessä vanhempien kanssa on hyvä käydä läpi Suomessa hyväksyttäviä tapoja rajojen asettamiseen liittyen.

12.5 Sukupuolirooli

”Joissakin kulttuureissa kasvatetaan lapsia vahvemmin sukupuoliroolimallien mukaan, tämän käsityksen hienovarainen laventaminen, esim. pojat voivat leikkiä nukeilla.”

”Monesti monikulttuuriset vanhemmat vaativat tiukemmin lapsiltaan hyvää käytöstä suhteessa aikuisiin esim. tervehtiminen tullessa ja lähtiessä.”

Monissa kulttuureissa lapsen kasvatustavastuu on äidillä. Isän tehtävä on huolehtia perheen taloudellisesta toimeentulosta ja äiti hoitaa kodin ja lapset. Perheen isoäidit auttavat äitejä tehtävässään. Vanhempien kunnioittaminen ja kuuliaisuus ovat tärkeitä kasvatuksellisia asioita, joita perheissä korostetaan.

12.6 Länsimaisen ja itämaisen kulttuurin erot

”Poissaoloista ilmoittamattomuus ja aikatauluista kiinnipitämättömyys on ehkä erona suomalaisiin perheisiin.”

Varhaiskasvatukseen arkeen ja kasvatuskumppanuuteen saattaa vaikuttaa länsimaisen ja itämaisen kulttuurin erot. Länsimaiseen kulttuuriin voidaan lukea Pohjois- ja Länsi-Euroopan maat sekä Pohjois-Amerikka. Sen ominaispiirteitä ovat yksilökeskeisyys ja yksiaikaisuus. Jokainen ihminen vastaa omasta tekemisestään, ajanhallinta on täsmällistä ja yksityisyys on suuressa arvossa. Enemmistö maailman ihmisistä kuitenkin kuuluu itämaiseen kulttuuriin, jonka tunnusmerkkeinä ovat yhteisöllisyys ja moniaikaisuus. Perhe ja suku ovat suuressa roolissa ihmisen elämässä eivätkä liian tarkat aikataulut ole merkityksellisiä. Aikaa on olemassa huomennakin ja mitä tänään ei ehdiä tekemään, jätetään huomiseksi.

13 Linkkejä ja kirjallisuutta

- Lastenkasvatusvihkoset. Eri kielisiä lastenkasvatusvihkosia. Väestöliitto.
<http://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus/tietoa-monikulttuurisuudesta/aineistot/lastenkasvatusvihkoset/>
- Mikä perhe? Perhe eri kulttuureissa. Väestöliiton julkaisu. 2013.
- Monikulttuurisia kohtaamisia – Opas varhaiskasvatuksen arkeen. Monikko-hanke. 2012. http://wanda.uef.fi/tkk/liferay/projektit/monikko/mag/monikko_monikulttuurisia_kohtaamisia_verkko.pdf
- Tulkin eettiset ohjeet eri kielillä. Suomen kääntäjien ja tulkkajaajien liitto.
http://www.sktl.fi/kaantaminen_ja_tulkkkaus/tyokalupakki-ammattilaiselle-ja/
- Vanhemmuuden roolikartta. Suomen kuntaliiton julkaisu, toimittanut Mari Rautiainen 2001.
- Varhaiskasvatuslaki <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Lopuksi

Monikulttuurinen kasvatuskumppanuus ei suurelta osin poikkea valtaväestön kanssa toteutettavasta yhteistyöstä. Varhaiskasvatus ei palveluna ole kaikissa kulttuureissa ole tuttu ja siihen sopeutuminen vaatii perheeltä oman aikansa. Lomakehaastatteluihin tuli ilmi, että vanhemmat ovat pääosin hyvin tyytyväisiä suomalaiseseen varhaiskasvatukseen. Hyvän yhteistyösuhteen aikaan saaminen vaatii varhaiskasvattajalta aikaa ja kärsivällisyyttä. Luottamuksen rakentaminen ei tapahdu hetkessä ja vaatii molemminpuolista kiinnostusta toistensa kulttuureihin. Aikuiset viestivät lapselle keskinäistä arvostustaan omalla toiminnallaan.

Monikulttuurisen kasvatuskumppanuuden tavoitteena on lapsen hyvinvoinnin turvaaminen ja vanhempien kasvatustehtävän tukeminen kahden kulttuurin keskellä. Varhaiskasvatus on lapsen ja perheen kotoutumista tukeva palvelu. Monikulttuurisuus tulee huomioida varhaiskasvatuksen arjessa, mutta sen korostaminen on tarpeetonta.

Kulttuurinen osaaminen on osa jokaisen varhaiskasvattajan laaja-alaista osaamista ja ammattitaitoa. Jotta kulttuurisen osaamisen voi omaksua, vaaditaan siihen varhaiskasvattajan kykyä ja halua työskennellä monikulttuurisesti rikkaassa toimintaympäristössä. Joskus pelko tai osaamattomuus estävät tutustumasta toiseen kulttuuriin. Kulttuurinen osaaminen vaatiikin uskallusta heittäytyä.

Me varhaiskasvattajat omalla esimerkillämme mallinamme lapsille taitoa kohdata erilaisuutta ja monimuotoisuutta. Oppaalla halutaan muistuttaa kulttuurisen osaamisen tärkeydestä. Kaikkea ei tarvitse osata ja tietää heti vaan kaikilla on lupa harjoitella joka päivä monikulttuurisia kohtaamisia.

”Onnistumiset kannustavat ja luovat uskoa, että tätä työtä kannattaa tehdä. Monikulttuurinen kasvatuskumppanuus on lisännyt tietämystäni ja vakuuttanut siitä, että tähän kannattaa panostaa.”

Onkin siis hyvä päättää sanoihin: ”Kulttuurit eivät kohtaa – ihmiset kohtaavat”

Lähteet

Andrew, M. & Ovaskainen, A. 2001. Vanhemmuuden roolikartan selkoversio. Teoksessa Rautiainen, M. (toim.) Vanhemmuuden roolikartta – Syvennä ja sovela. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Arttijeff, M. 2015. Yhteistyötä ilman yhteistä kieltä – Tutkimus päiväkodin henkilöstön ja maahanmuuttajaperheiden välisestä yhteistyöstä. Kasvatustieteen pro gradu-tutkielma. Lapin yliopisto [viitattu 28.10.2016]. Saatavissa: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61876/Arttijeff.Maria.pdf?sequence=2>

Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Tammi.

Holappa, K. 2014. Lastentarhanopettajan interkulttuurinen kompetenssi ja kasvu – kertomuksia kulttuurien kohtaamisesta päiväkodissa. Kasvatustieteen pro gradu-tutkielma. Oulu: Oulun yliopisto [viitattu 9.9.2016]. Saatavissa: <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201405011341.pdf>

Hyvinkää. 2015. Monikulttuurinen varhaiskasvatus. Moniku-opas 2015 [viitattu 28.10.2016]. Saatavissa: <http://www.hyvinkaa.fi/globalassets/kasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus/liitteet/moniku-opas-2015.pdf>

Jokikokko, K. 2010. Teacher's intercultural learning and competence. Academic dissertation. Oulu: University of Oulu, Faculty of Education [viitattu 9.9.2016]. Saatavissa: <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789514263705.pdf>

Järvi, I. 2007. Monikulttuurinen varhaiskasvatus – Pääkaupunkiseudun toimintamalli ja työmenetelmiä. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA MONIKU-hanke. Helsinki: MONIKU.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Stakes oppaita 63. Helsinki: Stakes.

Kivijärvi, T. 2012. Maahanmuuttajataustaisen lapsen ja perheen tukeminen. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus, 246–259.

Kuopio. 2013. Monikulttuurisuus Kuopion päivähoidossa [viitattu 28.10.2016]. Saatavissa: <http://docplayer.fi/16080504-Monikulttuurisuus-kuopion-paivahoidossa.html>

Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet [viitattu 20.10.2016]. Saatavissa: http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/varhaiskasvatus/perusteet

Paavola, H. 2007. Monikulttuurisuuskasvatus päiväkodin monikulttuurisessa esiopetusryhmässä. Tutkimuksia 283. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto, Käyttätymistieteellinen tiedekunta [viitattu 14.7.2016]. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19984/monikult.pdf?sequence=1>

- Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Savolainen, S. 2008. Päiväkotikasvatus monikulttuurisessa työskentely-ympäristössä. Sosiaalipedagogiikan pro gradu-tutkielma. Kuopio: Kuopion yliopisto, Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos [viitattu 15.7.2016]. Saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn-fi_uef-20090064/urn_nbn-fi_uef-20090064.pdf
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2008. Varhaiskasvatus vuoteen 2020 – Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:72. Helsinki: Yliopistopaino [viitattu 5.7.2016]. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/113634/Selv200772.pdf?sequence=1>
- Tikka-Uguccione, J. 2016. Monikulttuurinen varhaiskasvatusympäristö: ”Kasvetaan kahden kulttuurin kansalaisiksi”. Varhaiskasvatustieteen pro gradu-tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen laitos [viitattu 23.9.2016]. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/49035/URN:NBN:fi:jyu-201603091802.pdf?sequence=1>
- Työ- ja elinkeinoministeriö. 2015. Varhaisen tuen palvelut maahanmuuttajataustaisille perheille – Ammattilaisten ja vanhempien kokemuksia. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Konserni 68/2015
- Varhaiskasvatuslaki 580/2015. Annettu Helsingissä 8.5.2015 [viitattu 30.8.2015]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=varhaiskasvatustslaki>
- Vasu2017-luonnos. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet luonnos [viitattu 6.9.2016]. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/177856_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016_LUONNOS.pdf
- Venninen, T., Leinonen, J., Rautavaara-Hämäläinen, M. & Purola, K. 2011. Lähes aina haettaessa sanotaan, että ihan ok päivä – mitä se lopulta tarkoittaa? Lasten vanhempien ja henkilökunnan osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Työpapereita 2012:2. Helsinki: Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus.

